IURA MUNICIPALIA TERRARUM PRUSSIÆ, ET LEGES AD EAS TERRAS PRIVATIM PERTINENTES.

THORUNII
excudebat AUGUSTINUS FERBERUS
ANNO DOMINI
M. DC. XII.

Bartholo Meienreis.

PRIVILEGIUM CULMENSE.

FRATER EBERHARDUS dictus de SEYNE, Praeceptor Domus Sanctae Mariae Theutonicorum per Alemaniam, & vices gerens Magistri Generalis per Livoniam & Prussiam, Universis Christi fidelibus praesentem paginam inspecturis, orationes in Domino Jesu Christo.

Noverit Universitas vestra, quòd Nos, cum ad partes Prussiae pro negociis plurimis venissemus promovendis, inter alia, quae nobis diffinienda occurrerunt ibidem negocia, Cives Culmeñ ac Thoruneñ turbatos invenimus pro eorum Privilegio, quondam eis à Magistro nostro bonae memoriae Fratre HERMANNO dicto de SALCZA, & Fratre HERMANNO BALKONE, primo ejusdem Terrae Commendatore, donato, & postmodum per incendium Civitatis Culmensis amisso, Cujus rei veritatem à Fratribus nostris ac aliis viris honestis Nos pleniùs cognoscentes, de communi consilio Fratrum nostrorum ibidem existentium, pariter & consensu, dictos Cives laetificantes, Privilegium praedictum ipsis restaurandum duximus, in hunc modum.

FRATER HERMANNUS

Domus Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum Jheroſol. Magiſter, & FRATER HERMANNUS BALKO, ejuſdem Ordinis in Pruſia Proviſor, necnon totus ejuſdem Domus Conventus, univerſis Chriſti fidelibus, hanc paginam inſpecturis, Salutem in vero Salutari.

QUANTÒ plura quantoq; majora Culmeñ Terræ, ac præcipuè Civitatum noſtrarum incolæ, Culmenſis ſcilicet & Thoruñ, tum pro Chriſtianitatis defenſione, tum pro Domus noſtræ promotione, diſcrimina ſuſtinebant, tantò ardentiùs atq; efficaciùs in omnibus, quibus cum Juſticia poſſumus, eis adeſſe volumus & debemus. Hinc eſt, quòd eiſdem Civitatibus hanc indulſimus perpetualiter libertatem, ut earum Cives eligant ſibi in iiſdem Civitatibus ſingulos Judices annuatim, qui Domui noſtræ & Communitati Civitatum competant earundem: Eiſdemq; Judicibus ceſsimus perpetualiter de parte tertia mulctarum Judicialium, pro culpis majoribus penſatarum, pœnam minorum exceſſuum, quæ Quotidiana dicitur, videlicet XII. nummos, & infrà eis totaliter concedendo, Ita ut quicquid de talibus Judex infra tribunal indulſerit, de quatuor ſolidis videlicet & infrà, id etiam ex parte Domus noſtræ ſit indultum. Veruntamen de majoribus culpis, ut ſunt homicidia, ſanguinis effuſio & his ſimilia, Judex abſq; Fratrum noſtrorum aſſenſu nihil remittat, Nos etiam partes illas, quæ Nos contigerint, in eiſdem Judiciis vendere vel infeodare cuiquam non debemus.

IGitur

IGitur Civitati Culmeñ dedimus ad prata, paſcua, & alios uſus communes, à terminis cujuſdam Villæ, quæ Uſt appellatur, per deſcenſum Wiſlæ, uſq; ad terminos cujuſdam Lacus, qui dicitur Renſche, & de ipſo Lacu aſcendendo uſq; ad Villam, quæ Rude vocatur, & juxta terminos ejuſdem Villæ uſq; ad aliam Villam Lunawe dictam, & ſic directè ad viam, quæ ducit ad Inſulam S. Mariæ, per viam verò directè uſq; ad terminos cujuſdam Villæ, quæ Grobene dicitur, & ſic ulteriùs ad Vallem, quæ Browina nuncupatur. Nec hoc tacendum eſt, quòd liberum erit piſcari ſæpedictis Civibus in prædicto Lacu, qui dicitur Renſche, ſicut & nobis. Prætereà ſupradicta Bona tam in ſylvis, quàm in pratis & agris, cum omni utilitate, quam Domus noſtra percipere poſſet exinde, dicti Cives in perpetuum liberè poſsidebunt. Flumen verò Wiſlam à Villa quadam, quæ dicitur Topulna, per deſcenſum, uſq; ad Lacum, qui Renſche vocatur, cum omni utilitate, exceptis Inſulis & Caſtoribus, ad communes uſus piſcandi, prædictis Civibus & peregrinis duximus aſsignandum. Civitati verò Thoruñ idem Flumen in longitudine ac terminis Dñi Cujavienſis Epiſcopi ad unum milliare deſcendendo, & in terra in latitudine circa Wiſlam circunquaq; per dimidium milliare, cum omni utilitate, exceptis Inſulis & Caſtoribus, ad communes uſus Civium, & peregrinorum duximus aſsignandum.

STatuimus autem, in eiſdem Civitatibus Jura Megdeburgenſia in omnibus ſententiis in perpetuum obſervari, hoc indulto, ut cum Reus aliquis Megdeburch in ſexaginta ſolidis puniri debeat, hic in triginta ſolidis

Culmeñ monetæ multetur, Eodem modo in culpis aliis proportionaliter obſervando. Si verò aliquis dubietatis ſcrupulus de Jure judiciario, vel de Juris judiciarii ſententiis Civitatibus emerſerit, in eiſdem idem Articulus à Culmenſis Civitatis Conſulibus requiratur, Quia eandem Civitatem Capitalem eſſe volumus, ac digniorem inter alias jam conſtructas, & ſi quæ adhuc infra Wiſlam, Ozzam & Driwanzam conſtruentur. Dicti verò Cives ac feodales earundem Civitatum de communi conſenſu ceſſerunt de Jure, quod in Wiſla ſuper Navigio hactenus habuerunt, Ipſum cum omni utilitate Domui noſtræ liberè reſignando, Hac tamen conditione præmiſſa, quòd Nos dictum Navigium pro Summa, quanta volumus & poſſumus, locare ſeu vendere debeamus hominibus, quibus voluerimus, qui in Civitatibus, Culmenſi videlicet & Thorunenſi, reſidentes Juſticiam exhibeant unicuiq; & accipiant coram Civitatum Judicibus earundem, & naulum uſq; ad præſens conſuetum debeamus abſq; augmento aliquo deinceps obſervare. Hyemali verò tempore, cum fuerit glacies, Fratres de conſilio Judicum & Conſulum earundem Civitatum naulum ſtatuant, ut eorum diſcretioni videbitur expedire. Statuimus etiam, ut omnes Clerici & viri religioſi, de quacunq; religione extiterint, abſq; omni naulo perpetualiter cum rebus eorum, quas ſecum habuerint, traducantur. Quòd ſi quis ex ductoribus navium ex prædictis aliquem traducere auſu temerario contradixerit, leviori culpæ ſubjaceat, quali ſcilicet quatuor ſolidorum pœna conſuevit aſſcribi.

PRomiſimus etiam, ut in eiſdem Civitatibus nul-

has domos emere debeamus; Si verò aliquis domum aut aream suam Domui nostræ contulerit intuitu pietatis, eamad alios usus construere non debeamus, nisi ad quos aliquis ex civibus construit domum suam, & eadem exinde jura & consuetudines observare, quæ & quas alii desuis domibus observabunt. In his tamen Conditionibus Munitiones nostras, quas in eisdem Civitatibus jam habemus, volumus non includi.

PArochiam in Culmie dotavimus quatuor mansis juxta Civitatem, & aliis quadraginta, ubi eisdem fuerint demonstrati. Parochiam verò Thorunensem dotavimus quatuor mansis juxta Civitatem, & aliis quadraginta; ubi ei fuerint assignati. Et in eisdem Ecclesiis Jus Patronatus nostræ Domui retinemus, eis in Plebanis idoneis provisuri. Cæterùm si aliquæ Parochiæ in Villis supradictorum Civium fabricatæ fuerint, si tum Villarum singulæ earundem octuaginta mansos vel amplius habuerint, promisimus Parochiarum quamlibet prædictarum quatuor mansis de nostra speciali parte dotare, Et Jus Patronatus habebimus perpetuò indotatis, eis etiam in idoneis Sacerdotibus provisuri.

ADhæc statuimus, ut si qua fortè quæstio contra aliquem de Bonis suis orta fuerit, si possessor vicinos ac alios conterraneos suos, quibus notum fuerit, rem taliter se habere, & testimonium justæ possessionis habuerit, potiùs debeat obtinere Bona illa, quàm is, qui eum impetit, ab ipso eadem Bona alienet. Absolvimus autem prædictos Cives ab omnibus Collectis injustis & hospitationibus coactivis alijsq; exactionibus inde-

indebitis, ad omnia Bona eis attinentia hanc gratiam, extendentes. Porrò eisdem Civibus nostris vendidimus Bona sua, quæ à Domo nostra habere noscuntur ad hæreditatem flammingicalem, ipsis & eorum hæredibus utriusq; sexus, ea cum omnibus proventibus in perpetuum liberè posidenda, salvis tamen his, quæ Domui nostræ per totam Terram duximus retinenda. Retinemus enim Domui nostræ in Bonis eorum omnes lacus, castores, venas salis, auri argentiq; fodinas, & omne genus metalli, præter ferrum, Ita ut tamen inventor auri, siue is, in cuius Bonis inventum fuerit, idem Jus habeat, quod in Terra Ducis Slesiæ, in hujusmodi, talibus est concessum. Inventor autem argenti, sive is, in cujus agris inventum fuerit, Jus Fribergense in hujusmodi inventione perpetualiter obtinebit. Quòd si Lacus aliquis ad tres tractus sufficiens agris alicujus prædictorum Civium adjunctus fuerit, si is, cujus agri sunt, eundem lacum loco agrorum acceptare voluerit, in sua ponimus optione. Si verò major fuerit, quocunq; instrumento in eo piscari voluerit, ad commodum duntaxat mensæ suæ, præter rete, quod Newod dicitur, habeat liberam facultatem. Item si rivus aliquis agros alicujus Civis attigerit, ei, cujus agri fuerint, solummodò molendinum ædificare liceat in eodem: Si verò idem fluvius aptus fuerit pluribus molendinis, Domus nostra in construendis eisdem aliis tertiam partem priorum sumptuum faciat, & percipiat perpetualiter tertiam partem usuum de constructis. Volumus etiam, ut de qualibet fera, quam ipsi uel eorum homines ceperint, exceptis ursis, porcis, & capreolis, armum dextrum Domui nostræ reddere teneantur.

Sanè

Sanè quod de Lacubus, molendinis seu feris posuimus, ad illos duntaxat Cives extendimus, qui à Domo nostra, sicut supradictum est, hæreditati esse noscuntur. Ipsis etiam hanc contulimus libertatem, ut Bona sua, quæ à Domo nostra posside nt, vendendi talibus sanè, qui Terræ ac Domui nostræ benè competant, habeant facultatem, ita ut hi, qui ea emerint, de manu Fratrum suscipiant, & Domui nostræ ad idem jus idemq; servitium teneantur, quod illi nobis exinde facere debuerunt, & nos ea ipsis porrigere sine ulla difficultate debemus. Licentiamus etiam, si fortè aliquis antedictorum Civium necessitatis causâ allodium suum, vel X. mansos ad majus, ab aliјs Bonis suis separare voluerit & vendere separatim, is idem jus idemq; servitium Domui nostræ debebit facere de reliquo, quod priùs de toto noscitur debuisse. Is verò, qui idem allodium vel X. mansos emerit, debet ratione ejusdem allodii, cum armatura, quæ Plata vulgariter dicitur, & aliis levibus armis & uno equo, ad arma talia competente, Domui nostræ ad tale obsequium esse astrictus, quale inferiùs pleniùs describetur, Addentes, ut nullus eorum, qui nunc à Domo nostra hæreditati esse noscuntur, hæreditatem aliquam possit emere præter unam. Statuimus siquidem, ut, quicunq; XL. mansos vel amplius à Domo nostra emerit, is cum plenis armis & dextrario operto, & armis talibus competente, & aliis duabus ad minus equitet. Qui verò pauciores mansos habuerit, cum Plata & aliis levioribus armis, & uno equo, ad arma talia competente, debet cum Fratribus nostris in expeditionem, quoties ab eis requisitus fuerit, pergere contra Pruthenos, qui Po-

 mezani

mezani largo vocabulo nuncupantur, & contra omnes Terræ Culmensis turbatores. Cum verò præfati Pomezani in Terra Culmensi, præstante Domino, fuerint ulteriùs meritò non timendi, omnes Cives prædicti ab omnibus expeditionibus sunt exempti; ad defensionem tamen Terræ, videlicet usq; ad Wislam, Ozzam & Driwanzam cum Fratribus procedere tenebuntur, ut prædictum est, contra Terræ quoslibet invasores. Item statuimus, ut quilibet homo, hæreditatem à Domo nostra habens, Fratribus nostris solvat exinde unum nummum Coloniensem, vel pro eo quinque Culmenses & pondus duarum marcarum ceræ, in recognitionem dominii, & in signum, quòd eadem Bona sua habet à Domo nostra, & nostræ debeat jurisdictioni subesse, & Nos eum favorabiliter confovendo contra eos, qui sibi injuriam intulerint, debemus, in quantum possumus, nostrum præsidium impartiri. Prædictum autem censum singulis annis in die Beati Martini, vel ab ipso ad XV. dies dare debent. Quicunq; autem in prædicto termino non dederit censum suum, taliter puniatur: Post primos XV. dies in X. solidis; Elapsis verò aliis XV. nisi persolverit, X. solidorum debito sit asstrictus; Item evolutis aliis XV. diebus tertiò in aliis X. solidis, si non solverit censum suum, puniatur, Et tunc pro his XXX. solidis, & pro censu suo tempore non soluto, ejus pignora, sine omni contradictione, accipi faciet, & habebit accepta, donec ei satisfaciat, Domus nostra. Item si fortè aliquis debitum obsequium suum, quod Domui nostræ debere dignoscitur in expeditionibus peragendis, non impenderit, & absens fuerit, Provisor Terræ de Bonis absentis alium

statuat

ſtatuat loco ſui, ſic ut Domus noſtra ſui juris in hac parte ſentiat nullatenus detrimentum. Item ſtatuimus, ut ſi fortè áliquis ex ſupradictis Civibus recedens à Terra pactiones ſuas Domui noſtræ non fuerit proſecutus, eidem infra XVIII. ſeptimanas tres termini cum ſententia præfigantur; Quòd ſi infra easdem XVIII. ſeptimanas non ſatisfecerit, pœnæ XXX. ſolidorum noſtræ Domui reddendorum ſubjacebit; Et ſi nec tunc emendaverit, ſingulis ſex ſeptimanis ad ſatisfactionem in totidem Culmenſis monetæ ſolidis compellatur; Si verò infra annum neglexerit emendare, Domus noſtra ſe de omnibus Bonis ſuis, donec ſatisfaciat ei de omnibus, intromittat. Volumus autem, ut de Bonis prædictorum Civium, de quolibet aratro Theutonicali unus modius tritici, & unus ſiliginis in menſura Wladiſlavień, quæ vulgari nomine Scheffel dicitur, cui menſura Culmenſis eſt adæquata, Et de Polonicali aratro, quod Hake dicitur, unus modius tritici, in eadem menſura annuatim Dioceſis Epiſcopo pro Decimis perſolvatur. Si verò idem Epiſcopus prædictos homines pro aliis Decimis angariaverit, pro his Domus noſtra tenebitur reſpondere. Item ſtatuimus, ut una moneta, Culmenſis videlicet, ſit per totam Terram, & ut de puro & mundo argento denarii fabricentur, Ipſi quoq; denarii in tanto valore perpetualiter perſeverent, ut eorum LX. ſolidi ponderent unam Marcam, Et dicta moneta non niſi ſemel in ſingulis decenniis renovetur, & quoties renovata fuerit, XII. novi nummi pro XIIII. veteribus cambiantur, ut unuſquiſq; liberè emat quamcunq; rem, quæ venalis in foro portari conſuevit. Item quantitatem manſorum juxta mo-

rem flammingicalem ſtatuimus obſervari. Abſolvimus etiam totam Terram prædictam ab omni penitus telonei exactione.

Et ne præmiſſæ Conſtitutiones, promiſsiones ac pactiones ab aliquo Succeſſorum noſtrorum infringi valeant aut mutari, præſentem paginam conſcribi fecimus, eam bullarum noſtrarum appenſionibus roborando. Hujus rei teſtes ſunt Fratres noſtri Poppo de Oſterna, Albertus de Langenberch, Theodoricus Marſchalcus, Berlewinus in Culmĩe, Ludowicus in Quidzin Proviſores; Seculares verò Burchardus Burggrabius Megdebergenſis, Joannes de Pach, Fridericus de Scherweſt, Bernhardus de Kamenz, & alii quamplures, tam religioſi, quàm ſeculares. Acta ſunt hæc in Thorun Anno incarnationis Dominicæ Milleſimo Ducenteſimo trigeſimo tertio, Quinto Calendas Januarii. Quoniam igitur hoc Privilegium per Nos Fratrem Eberhardum de Seyne eſt renovatum, de conſilio Fratrum noſtrorum, Civiumq; ſæpedictorum conſenſu, quædam in eo ſunt mutata, articulis ſcilicet quibuſdam exceptis, & quibuſdam interpoſitis, qui in Privilegio non continebantur antiquo. Ut autem hæc noſtra felix donatio firma & inconcuſſa permaneat, nec in poſterum ab aliquo poſsit infringi; Cives quoq; dicti ſuper hac ſui mutatione Privilegii nullum penitus gravamen ſuſtineant, præſentem paginam Sigilli noſtri munimine roboramus. Huius rei teſtes ſunt Fratres noſtri, Ludowicus Proviſor Pruſsiæ, Henricus Commendator Terræ Culmenſis, Henricus Marſchalcus, Henricus Stango in Chriſteburch, Harth-

mundus

mundus in Elbingo, Mengotus in Balga, Quhalo in Zantir, Joannes in Culmĩe, Ravino in Thorun, Hertwicus in Redino Commendatores, Fratresq; Domus Seniores, Theodoricus de Sulinge, Conradus de Norenberch, Volpertus de Marpurg, Henricus de Moguntia: Seculares verò Joannes Scultetus, Reinico, Razo, Radolphus, Ludeko, Eckehardus, Wasmundus, Cives Culmenses: Feodales verò Hildebrandus senior, Gotfridus, Fridericus de Neu, Wilhelmus, Hermannus Schultetus in Thorun, Dithardus, Conradus, Lampertus, Lutdechus, & alii quamplures, tam Religiosi quàm Seculares. Datum in Culmĩe Anno incarnationis Dominicæ Mil esimo, Ducentesimo, Quinquagesimo Primo, Calendis Octobris, etc.

PRIVILEGIUM TERRARUM PRUSSIÆ, à D. CASIMIRO POLONIÆ REGE,

earum Incolis, cum excusso Cruciferorum jugo in sua essent potestate, & spontaneam deditionem fecissent, concessum.

IN Nomine DOMINI. Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos CASIMIRUS DEI gratia Rex Poloniæ, necnon Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lan-

ciciæ, Cujaviæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Rusſiæ, Prusſiæq; Culmenſis, Kynsbergenſis, Elbingenſis, & Pomeraniæ Terrarum Dominus & Hæres: Benignitas Regalis excellentiæ noſtræ, quam illi propicia inſpirat divinitas, & naturalis originaliſq; præſtat inſtinctus, Etſi univerſos, juſtum præſidium noſtrum & tutelam expetentes in ſinum miſerationis & protectionis ſuſcipit; ad illorum tamen profectus, defenſionem & commoda inclinatur uberiùs, qui erga Nos & Regnum noſtrum tam fervido cordis feruntur affectu, ut calamitates oppreſsionesq; ſuas hactenus illis regentium tyrannide multifariè illatas, Non per alterius niſi per noſtram dextram credant faciliùs reſcindi, nec cujuſpiam throno, quàm noſtro, à quo priſcis temporibus illicita alienatione exciderant, juſtiùs poſſe & regi & contineri, non tam ſuperbo & avaro, quàm injuſto renunciando imperio; Talium ſiquidem firma conſtantia fideſq; ſincera non ſolùm dignis laudum præconiis attolli, verùm etiam Regalium meretur & debet beneficiis compenſari. Significamus itaq; univerſis tam præſentibus quàm futuris, qualiter Etſi Prælatorum Spiritualium & Seçularium, Magnificorum, Strenuorum, Nobilium, Militarium & prudentium, videlicet Terrigenarum, Civium & univerſæ Communitatis Terrarum Pruſſiæ, Culmenſis, Kynsbergeñ, Elbingeñ, & Pomeraniæ, crebris precibus & legationibus ſuperioribus temporibus fuiſſemus rogati, quatenus ipſos in eorum Juribus, libertatibus, immunitatibus & Privilegiis; Et ſignanter in Unione & Liga, per ipſos ritè & ſincerè inita & condita, per Magiſtrumq; & Ordinem Pruſsiæ admiſſam,

ad cu-

ad cujus enervationem & violationem Magister & Ordo variis viis, coloribus & violentiis hactenus usus est, In quorum firmitate vel collapsu fœdus pacis perpetuæ, cum Magistro & Ordine Cruciferorũ Sanctæ Mariæ de Prussia, per germanum nostrum Divæ memorię Serenissimum Principem Dominum WLADISLAUM Poloniæ & Hungariæ Regem firmatum, subsistentia dependet vel ruina, & quod præfatus Magister & Ordo, Liga & Unione eorum demolita, dirumpere, novaque bella nobis & Regno nostro inferre destinabant, Ipsosq; Militares & Cives injusta secum gerere bella impellebant, manutenere & defensare dignaremur: Asserentes, se jugum oppressionum, calamitatum & gravaminum, hactenus à Magistro & Ordine cervicibus eorum violenta tyrannide innexum, & præfatæ Unionis & Ligæ rupturam nullatenus, nisi provisio nostra, qui Ordinis illius fundator, dotator & Patronus sumus, celeriter intervenerit, tolleraturos: Nos tamen nullum eorum calamitati præstandum censuimus suffragium, Sed parti utrique reconciliationi persuasimus esse insistendum, ne alere oriens incendium videremur.

Verùm cum temporis processu differentia partium adeò crescendo invalesceret, ut Prælati Spirituales & Seculares, Militares, Terrigenæ & Cives Terrarum prædictarum, spe extrema destituti, & injuriarum magnitudine pressi, violentis dominis, Jura & Privilegia atq; immunitates eorum pro libitu frangentibus, nullatenus sibi de cætero parendum duxerunt, sed Legibus divinis & humanis innixi, quæ injustis Dominis, scelus & nephas agentibus, nullatenus parendum decernunt: Obedientia & subjectione Magistro & Ordini subtra-

cta,

cta, Nos per Magnificos & Spectabiles milites, Prudenteſq; viros Joannem de Bayſen, Auguſtinum de Schewe, Gabrielem de Bayſen, Nicolaum de Wolkowo Judicem Dirſchovien̄, Laurentium Czeitz Culmen̄, Ruthigerum de Birken Thorunen̄, Laurentium Pilgrim Elbingen̄ Præconſules, Joannem Call Brunſparien̄, Gregorium Schwach Crolowgroden̄, Nicolaum Rodeman de Knypow, Wilhelmum Jordan militem, & Joannem Meidburg Gedanenſes Conſules, ambaſiatores & nuncios ſuos cum pleno mandato & legatione ad nos tranſmiſſos novis precibus & legationibus ſollicitarent, Quatenus non jam tantum eorum defenſioni, quantum gubernationi & regimini inſiſtere, deditionemq; eorum, ſubjectionem, fidelitatem & perpetuam obedientiam, quam Nobis ſuo & omnium Prælatorum Spiritualium & Secularium, Militarium, Terrigenarum, Civium & Incolarum Univerſitatis totius Terrarum prædictarum nominibus obtulerunt, ſuſcipere, velut legitimus, juſtus & verus Dominus & Hæres Terrarum prædictarum, ac Terras præfatas ad naturam & ſortem ſuam redeuntes, Regno Poloniæ, à cujus corpore, nova & recenti memoria, contra jus phasq; ſequeſtratæ fuerant, Incorporare, inviſcerare, reunire, appropriare atque conſociare & conſolidare dignaremur; Alterius principatum & deditionem, ſi regimen, ſi imperium, non tam per eos Nobis delatum quàm redditum, abjici contingeret, quæſituri.

Nos ſuperiora cogitatione & animo revolventes tempora, quibus nonnullæ ex Terris prædictis per Reges & Principes Poloniæ jure legitimo & hæreditario poſ-

ſeſſe, tandem prędeceſſori noſtro WLADISLAO Regi Poloniæ, bello cum finitimis & infidelibus occupato, vi & armis per Magiſtrum & Ordinem Pruſsiæ abſtractæ, nunquam juris & proprietatis Regni noſtri Poloniæ eſſe deſierant; Quemadmodum aliquot Sedis Apoſtolicæ Delegatorum, Terras ipſas Regno Poloniæ adjudicantium, diffinitivæ Sententiæ infallibili concludunt argumento: REvolventes inſuper, Magiſtrum & Ordinem Pruſsiæ à prædeceſſoribus quondam noſtris Poloniæ Principibus & Dominis ad impugnationem infidelium accerſitum, inſtitutum & dotatum, magis fidelium & præſertim eorum Principum, quorum beneficio inſtituti dotatiq; erant, quàm barbarorum & infidelium impugnationi, contra quos ſe indefeſsè militaturos patentibus literis aſtrinxerant, vacaviſſe, Terraſq; eorum uſurpaſſe, Nec juxta profeſsionem religionis ſuæ contra infideles Tartaros aut Turcos, Catholica Regna & Dominia infeſtantes, quamvis eorum crebrò expetitum fuiſſet auxilium, militaſſe: Sed & inſuper Reges Poloniæ cum Tartaris aliiſq; infidelibus bella gerentes à tergo invaſos à gerendo bello in præſens & poſterum cum infidelibus avertiſſe, & ſuſpicionem belli ab illis imminentis veritos, potentiis diſtractis & contra illorum inſidias relictis, vacare infidelium impugnationi nullatenus, ſicut expediebat Chriſtianæ fidei, potuiſſe: Quàm inſuper fragili & fluxa fide erga clariſsimum genitorem noſtrum Dominum WLADISLAUM Poloniæ Regem fuerint, quater per ipſos rupta violataq; fœdera, totieſq; Regno Poloniæ per eos illata arma, quibus Regnum Poloniæ in ſuam redigere

C ditio-

ditionem destinaverant, nisi cladibus multiplicibus obruti domitiq; fuissent: Nec unquam illis voluntatem Nos & Regnum Poloniæ lacessendi, sed facultatem defuisse, petita per illos à Concilio Basilieñ & Sede Apostolica, de rumpendo fœdere, ultimò cum Regno nostro sancito, licentia demonstrant. Silentio tegere non possumus injuriam Magistri & Ordinis Prussię in exigenda à Mercatoribus subditisque nostris Dacia Funtczol/ quæ licet ex fœdere exigi à nostris transmarinisq; mercatoribus non debebat, si Prussiæ mercatores ab illa solvi quoquo modo contigisset: Continuata tamen fuit pluribus annis hujusmodi in nostris transmarinisq; mercatoribus exactio, Prussiæ mercatoribus illius obtinentibus in notabili parte relaxationem.

Portiones & sortes Terrarum Regni nostri Poloniæ & Ducatus Magni Lithvaniæ, priscis temporibus per Magistrum & Ordinem occupatas, non solùm Nobis, Regno Poloniæ, & Ducatui Magno Lithvaniæ juxta fœderis ordinationem Magister & Ordo Prussiæ non restituit, sed insuper plura & ampliora occupavit.

Accedit tristis horrendæq; Tyrannidis memoria, Civium de Choscz no, qui in præterito bello in fidem Patris nostri concesserant, sæva cædes & trucidatio, quorum à se defectionem nedum ferro aut mucrone, sed nec aliquo levi verbo aut memoria ullo unquam tempore se juramento corporali & literis repromiserunt, per fœdus ultimò cum illis ictum, & quod solo hujusmodi execrando scelere publicè violarunt, mulctaturos.

Quo non contenti, Mercatorem Vitum Moszier ex eo, quòd navigijs per flumen Wisla in Cracoviam

merces devexerat, capitali damnaverunt sententia, ne memorabilis sui facti exemplum cæteros in sequelam similem traheret, sed potiùs sæva mulctatio quoslibet deterrendo profectum Regni nostri aboleret.

His itaq; & pluribus aliis evidentibus legitimisque respectibus persuasi, admoniti & inducti, communicato cum Prælatis, Principibus, Baronibus, cæterisque Regnorum, Ducatuum & Dominiorum nostrorum consilio, ac de eorum expressa voluntate, approbatione, gratificatione & consensu, ne divinæ voluntati, quæ hæreditatem nostram occupatione illicita solvendam nobisq; reddendam pia miseratione censuit, videamur resistere, & calamitosis afflictisq; subditis nostris opem nostram implorantibus deesse: Veritiq;, ne Dominia, sortes & Terras & hæreditates nostras alius illicitus occupator Tyrannusque, ex quo nobis hostilitas major consurgeret, invadat: Ad honorem omnipotentis Dei, ejusq; genitricis Virginis Mariæ, S. Adalberti Martyris, Sancti Stanislai Prothomartyris Poloniæ ac totius Ierarchiæ cœlestis, præfatorum Prælatorum Spiritualium, & Secularium, Militarium, Civium, Terrigenarum & omnium Incolarum Terrarum Prussiæ, Culmensis, Kynsbergeñ, Elbingeñ & Pomeraniæ, in terra mariq; sitarum, benevolam & spontaneam deditionem, regimen, tutelam, gubernationem, subjectionem, obedientiam, accepimus, assumpsimus, tenoreq; præsentium, non per errorem aut improvidè, sed de certa nostra scientia & voluntate, in DEI nomine assumimus & acceptamus, Terrasq; & Dominia prædicta Regno Poloniæ reintegramus, reunimus, invisce-

 ramus

ramus & incorporamus, & ad usum, participationem omnium honorum, jurium & libertatum, & prærogativarum, quibus Prælati, Barones & Nobiles Regni Poloniæ hactenus potiti sunt. Et signanter ad futurorum Regum Poloniæ, quotiescunq; super Electione & Coronatione illorum fieri deliberationem contingat, Electionem & Coronationem admittimus, annectimus & includimus: Promittentes pro Nobis, Hæredibus & Successoribus nostris, ac universo Regno Poloniæ, quòd prædictas Terras & Dominia, atq; Prælatos Spirituales & Seculares, Barones, Militares, Nobiles, Cives, Oppidanos & cujuscunq; conditionis, status vel præeminentiæ homines existant, hactenus in illis commorantes & in posterum commoraturos, favore, gratia, benevolentia & affectione Regali prosequemur, & contra quascunq; adversitates, impugnationes quorumcunq; hominum illis præstabimus, velut fidelibus & subditis nostris, Regalem assistentiam & defensam: Nec illos aut Terras prædictas à corpore & integritate Regni nostri Poloniæ alienari, sequestrari, scindi patiemur. Promittentes insuper pro Nobis, Hæredibus & Successoribus nostris, quòd præfatos Prælatos Spirituales & Seculares, ac Sacras ædes & Ecclesias, Barones, Nobiles & Cives atq; singulos Incolas Terrarum nostrarum prædictarum Prussiæ, in juribus, libertatibus, literis, Privilegiis, immunitatibus eorum, quæ à Principibus Spiritualibus & Secularibus, Regibus & Dominis Terrarum prædictarum obtinent, conservabimus, fovebimus, defendemus. Nec unquam ea violabimus aut prævaricabimur, aut violari vel prævaricari quomodolibet permittemus. Si autem alicui Civitati vel privatæ personæ Pri-

næ Pri-

næ Privilegium amiſſum fuerit, aliud de conſilio Conſiliariorum Terrarum illarum gratiosè dabimus & largiemur, dummodò in hæreditatis & Bonorum, quorum à Nobis petetur literalis innovatio, petens fuerit in pacifica, continua, & præſcriptionem habente poſſeſsione. Ut autem noſtræ liberalitatis, æquitatis & juſticiæ dextram, his ſubjectionis eorum & noſtræ acceptationis felicibus, dante DOMINO, primitiis, ſentiant in univerſos & quemlibet eorum effuſam, & in mutatione Principum commutatam etiam & ſublatam deprehendant oppreſsionem, Daciam, quæ in vulgari Funthczol dicitur; Item alia omnia telonea in aquis & terra, nova aut antiqua obſervantia, in Terris duntaxat prædictis Pruſsiæ quomodolibet conſtituta: Item in Terra Pomeraniæ exactionem ſive Daciam, quæ Porcus, aliàs Narzaſz, veteri inſtitutione Ducum Poloniæ vocabatur, Regia munificentia tollimus, abrogamus, deponimus, ac ſolutionem illarum perpetuis temporibus reſolvimus, dimittimus & relaxamus, Nullo unquam tempore per Nos aut Succeſſores noſtros Poloniæ Reges, ex quacunque cauſa aut occaſione inſtituendam aut imponendam. ITem licet Magiſter & Ordo tempore occupationis Terrarum prædictarum omnia bona & merces quarumcunq; manerierum, divina permiſsione naufragium in mari paſſorum, velut propria ex naufragio quaſi juris ſui facta occupabant, Nos tamen, qui Rex Catholicus ſumus, ſortem hujuſmodi naturali & divino jure SEdisq; Apoſtolicæ decreto damnatam, velut crudelem & injuſtam execramur, pollicemurque, quòd res & bona, cujuſcunq; ponderis & valoris exiſtant, earum perſonarum, quæ maris naufragio periclitabun-

tabuntur, nunquam per Nos aut Officiales noſtros, velut noſtras aut juris noſtri petemus aut requiremus, Sed illas abſque diminutione per eos, quorum ante naufragium fuerunt, aut eorum propinquiores, demonſtratione evidenti propinquitatem probantes, colligendas & in uſus beneplacitos decernimus convertendas: Contrariæ conſuetudini aut juri, vel potiùs corruptelæ, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris renunciando, Niſi fortè nullus bonorum hujuſmodi extaret juſtus hęres & ſucceſſor; Quoniam in caſu illo bona, ex naufragio habita, noſtræ volumus poteſtati ſubjacere. Item omnes Pręlatos, Militares, Nobiles, Cives & Incolas Terrarum prędictarum in jus, conditionem & proprietatem Regni Polonię translatos & inviſceratos, hac etiam proſequemur Prærogativa, Quòd Dignitates & Officia hactenus illic conſiſtentia & in poſterum conſtituenda: Item Caſtra & Tenutas Civitatum & locorum in Terris prædictis, nulli extraneo aut forenſi, ſed proprio Indigenæ juxta obſervantiam aliarum Terrarum Regni noſtri conferemus. Item omnes Cauſas notabiles, dictas Terras concernentes, cum communi Conſiliariorum, Spiritualium & Secularium, Nobilium & Civitatum Majorum conſilio Terrarum prædictarum terminabimus, tractabimus, & diffiniemus. Item Terras prædictas ſub noſtro regimine & Regni Poloniæ corpore conſiſtentes, in ſuis antiquis gadibus, limitibus & terminis conſervabimus, tuebimur, & defendemus, Nec terminos & gades Terrarum ipſarum in aliquo diminui vel periclitari, velut Regni noſtri partes individuas, ullatenus patiemur. Item cum Terræ ipſæ & homines ipſas incolentes variis hactenus Legibus ſive Juri-

ve Juribus, videlicet Magdeburgen̄, & Culmen̄, Polonicali hæreditario & Pruthenico, in decidendis quibusvis eorum quæstionibus & administratione justiciæ utebantur, quod etiam illis sub nostro Principatu & regimine volumus firmum esse & perhenne: Ea licentia attributa, ut liceat cuicunq; de uno jure in aliud, sine tamen aliorum præjudicio, quò voluerit, transmigrare. Item cùm Monetæ justam & fidelem ligam, pondusq; habentis cusio Terram quamlibet & nobilitet & fœcundet: Volumus, ut in quatuor locis Terrarum prædictarum, videlicet in Thorun, Gdansk & Elbing & Kynsberg, duntaxat gwerra præsenti durante, fidelis & justa, imaginem nostram & subscriptionem tituli nostri continens, Moneta cudatur, præfatorum Prælatorum Spiritualium & Secularium, Militarium, Civium, Terrigenarum Terrarum prædictarum impensis. Pace autem, Domino suffragante, habita, tantùm in Thorun & in Gdansk, sine præjudicio Privilegii Thoruniensis Civitatis, Nostris Regalibus cudatur impensis; Proviso tamen, quòd Moneta ipsa in pondere, & grano & liga debita nullatenus minuatur.

Item quia Nos pro benè gerendis rebus Dominiorum nostrorum in varia sæpè loca & à Terris prædictis distantia necesse est facere descensum, Ne igitur per nostram absentiam Terræ ipsæ aliquod contrahere possent periculum vel periclitationem: Nobiles viros pro illius tuitione & gubernatione, de eorum legalitate, fide & merito confisi, ad nostræ duntaxat beneplacitum voluntatis, ac cum consilio Prælatorum, Consiliariorum, Civitatum Majorum, prædictæ Terræ deputabimus, ad quos in nostri absentia super quolibet defectu & eventu habea-

tu habeatur recurſus, providentia, proviſione & autoritate illorum ſupplendus & emendandus. Item Mercatoribus Terrarum prædictarum Pruſsiæ in Regnum, Ducatus & Dominia noſtra venientibus hanc libertatem & prærogativam de cætero volumus conſervari, ut quoties illos in quæcunque loca, Civitates & Oppida Regni & Dominiorum noſtrorum venire cum mercibus eorum, cujuſcũq; ſpeciei vel maneriei exiſtant, contigerit: licitum erit eis hujuſmodi merces in loca, teſtudines & cameras & tecta, quarum illis libera præſtari debet arrendatio, deponere & pro ſuo arbitrio exponere in venalitatem, Stratasq; omnes verſus Hungariam, Ruſsiam, Moraviam, Sleſiam, Auſtriam, Saxoniam, Wallachiam, depoſitis tamen theloneis, Et ſtratis antiquis Civitatum Regni & Dominiorum noſtrorum ſemper ſalvis. Harum, quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, teſtimonio Literarum. Actum Cracoviæ feria quarta Cinerum Anno Domini Milleſimo, Quadringenteſimo, Quinquageſimo Quarto: Præſentibus ibidem Reverendiſsimis in Chriſto Patribus, & Magnificis Dominis Sbigneo Dei gratia tituli S. Priſcæ presbytero Cardinale & Epiſcopo Cracovieñ, Joanne eadem gratia Sanctæ Gneſneñ Eccleſiæ ArchiEpiſcopo & Primate ejuſdem: Joanne Wladiſlavieñ, Andrea Poſnanieñ, eadem gratia Epiſcopis. Joanne de Cziſzow Caſtellano & Capitaneo, Joanne de Tanczin Palatino Cracovienſibus. Luca de Gorka Poznanieñ, Joanne de Oleſſnicza Sandomirieñ, Petro de Opporow Lanczicieñ, Nicolao de Scharley Breſteñ, Palatinis. Petro de Schamotuli Poznanieñ, Predborio de Konyeczpole Sandomirieñ, Caſtellanis.

Petro

Petro Schaffranyecz de Pyeſchkowaſcala Cracovieñ, Michaële de Laſotky Lanciciеñ Succamerarijs, & aliis quamplurimis generoſis & nobilibus fide dignis ad præmiſſa teſtibus: Datum per manus Magnificorum Joannis de Konyeczpole Cancellarii, & Petri de Szczekocziny ViceCancellarii Regni Poloniæ ſincerè nobis dilectorum: Relatio Magnifici Joannis de Konyeczpole Regni Poloniæ Cancellarii.

RECIPROCA SPONSIO, QUAM IN D. CASIMIRI POLONIÆ REGIS

verba, Ordines Terrarum Pruſsiæ, pro temporum illorum conditione, fecerunt.

IN Nomine DOMINI, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. LEgum divinarum humanarumq; ſaluberrimæ ſanctiones, inſtituta & decreta, quoslibet feudales & ſubditos jugum ſubjectionis & obedientiæ permittunt excutere, & in ſortem regimenq; juſtorum Dominorum ſe conferre, dum Rectorum & Principantium temeritas, frenis laxatis licentiæ, per quælibet devia & abrupta graditur, & manus non ſolùm iniquas ad irrogandas injurias, ſed etiam ad effundendum ſanguinem innocentem cruentas immoderata audacia porrigens,

quasi apud Deum ultionum omnis vindictæ ratio conquieverit, debacchatur. Sed neq; ad culpam contumeliamq; justus rerum æstimator retorqueat, sed potiùs ad providentiæ argumentum, si onere oppressionum subditi impulsi, opportuno justoque mutationis remedio, superbum, injustum atq; avarum abrogent imperium, & in ditionem potestatemq; alterius transmigrent, conditione actionum & temporum facultatem illis subministrante. Proinde nos Prælati, Barones, Militares, Nobiles, Cives, Oppidani & Incolæ Terrarum Prussiæ, Chelmeñ, Pomeraniæ, & Michalovieñ, Status Ecclesiastici & Secularis, Significamus tenore præsentium universis, tam præsentibus quàm futuris, Qualiter etsi superioribus temporibus Proavi, avi & genitores nostri, & tandem nos, graves innumerabilesq; à Magistro & Ordine Prussiæ pertulissemus oppressiones: dum non solùm Magister, sed & sui Commendatores, in nos desæviendo, plerosq; ex nobis nullo jure servato capitibus plecterent, alios proscriberent, alios bonis temporalibus mulctarent: & quod dictu quoque nefas est, conjuges & filias nostratum stupris & adulteriis violentis vitiarent, in quosdam ex nobis, ut trucidaremur, ut venundaremur, caperemur, & depactaremur, facultatem conferendo, totq; cogebamur recognoscere & profiteri Dominos superbè avareq; nobis imperantes, quot Terra Prussiæ gessit Commendatores, cum unusquisque illorum plenam principandi & imperandi apud se consistere arbitrabatur potestatem. Qua quidem inflati licentia, obliti professionis, qua contra infideles militare spoponderant, nulla offensa aut injuria provocati, in Reges Principesq; Poloniæ, quorum be-

rum beneficio accersiti ad impugnationem infidelium, dotatiq; & instituti fuerant, arma convertebant, fœdere primùm cum D. CASIMIRO, deinde cum D. VVLADISLAO Regibus Poloniæ per illos quater firmato, & totiens violato, Regni Poloniæ Terras, nisi cladibus domiti fuissent, decreverant occupasse: cogentes nos ad gerendum secum injusta bella, licet nobiscum nunquam rem integram communicati fuissent, cum illos ad illa obeunda, alienos fines occupandi fames aut livor fastusque, non justa causa, urgeret: in quibus clades, orbitates, fortunarumq; & rerum nostrarum periclitationes illic exceptas tantò majore amaritudine prosequimur, quanto constat nos imperio Præsidum nostrorum coactos, non corporum solùm & rerum, sed etiam animarum nostrarum per injustas acies sæpius contraxisse discrimen, & capitibus nostris omne scelus injusti belli expiasse, Magistro & Ordine nostras clades magis ex arce spectantibus, quàm relevantibus. Verùm cum tot mala nullo termino aut spacio videremus finiri, atq; nobis posterisq; nostris majores calamitates, orbitates, Magistro & Ordine Prussiæ ad rumpendum cum Rege & Regno Poloniæ fœdus percussum ultimò corporali interposito juramento, à quo se absolvi Concilii Generalis Basilień & Summi Pontificis autoritate multiplici instantia expetebant, & bellum de novo gerendum aspirante, parari: Ligam & Unionem, omnem justitiam æquitatemq; redolentem, non quæ illis justam potestatem adimeret, sed quæ injusta illos bella suscipere, & in nos, absq; jure, denudato vacuo uti mucrone, nosq; fortunis & rebus spoliare nostris prohiberet, inivimus: Hanc cum annis pluribus per nos, Magistri & Ordinis

 consen-

consensu, ac Imperialibus Privilegiis & confirmationibus desuper dotati, habuissemus in usu, observantia & praxi, tanto ardore, cura & sollicitudine, pro illius perpetua abolitione certatim non erubuerunt insistere, ut nos velut ethnicos hæreticosq; coram Summo Pontifice assererent, & deinde ad Imperiale traherent tribunal, non quò per abrogationem violationemque hujusmodi nostræ Unionis & Ligæ aliquid commodi aut profectus capesserent, sed ut eò liberiùs, obstante illis nemine, execranda bella Regi & Regno Poloniæ cæterisq; finitimis, nostris tandem cervicibus, ut sæpè aliâs accidebat, expianda, moverent. Licet autem coram Tribunali Cæsareo comparendi nulla nos arctaret conditio vel potestas, cum Imperiali ditioni nunquam nos remur subjectos esse; Ut tamen nihil restaret, quo nostra argui posset justitia, & pura, quam in his ad pacem reconciliationemq; cum Magistro & Ordine gerebamus, intentio, accusati Tribunal hujusmodi accessimus, & anno propè uno exacto, cum personarum nostrarum amplissimo discrimine, in querelis propositionibusq; & replicationibus versati, licet causam pluribus justificationibus fundatam haberemus: Tantus tamen favor Magistro & Ordini in pronuncianda Imperiali Sententia habitus est, ut Liga & Unio nostra hujusmodi, pro qua omne certamen fuit exortum, inhibitione Cæsaris, per nos tanquam jure arbitrario facta, rejecta cassaretur. Magistro nihilominus & Ordine posthæc instantibus, ut in sexingentis florenorum millibus Magistro & Ordini solvendis, & adeò Magistro & Ordini obnoxii fuisse & fore, juxtà ac si precio empti essemus, nova Cæsarea Sententiâ damnaremur: Vigore cu-

re cujus ad trecentorum ex nobis principalium capitalem trucidationem processuros se, & ultionem quamlibet in nobis velut servis empticiis & obnoxiis sumpturos, terrore publico & clamore disponebant. Quæ quidem Cæsarea Sententia, & ejusdem Magistri & Ordinis Prussiæ instantia, ultrà quoq; de nobis extendenda adeò nobis indigna, prout erat, visa est, ut non viris modò sed fœminis, non Catholicis sed Scythis fœdum ac intollerabile esset, ad tantam obnoxietatem calamitatemq; detrudi.

Tot igitur & tantis pluribusq; aliis, quas, ut nostro consulamus honori, silentii tegimus velamine, oppressionibus, oneribus, gravaminibus atque injuriis lacessiti, præsertim cum illas videremus in infinitum trahi, & novo genere crescere & augeri; superbo, avaro & injusto præfati Magistri & Ordinis dominio, autoritate & suffragio naturalis & humanæ Legum, renunciavimus: omnem obedientiam, fidem & subjectionem illis & cuilibet eorum subtrahendo. Verùm cum Regem & Coronam Poloniæ præfati Ordinis Patronum, fundatorem & dotatorem: ac Terras prædictas, videlicet Prussiæ, Culmeñ, Pomeraniæ & Michalovieñ, à corpore & proprietate Regni Poloniæ præter justitiam & æquitatem per vim & arma alienatas; constat extitisse, prisco nostro capiti & primævo corpori, à quo excideramus, postquam juris nostri esse cœpimus, illicò nos reuniendos reintegrandosque censuimus: quò ampliùs liquere posit, renunciationem & subtractionem obedientiæ Magistro & Ordini, excutiendo tyrannicum jugum & superbum avarumq; præsidium, per nos factam, non solùm vendicationem libertatis, sed justum Principa-

tum, Imperium & solium quæsivisse. In hunc itaq; morem ad Serenissimum Principem D. Casimirum Dei gratia Poloniæ Regem, Magnum Ducem Lithvaniæ, & hæredem Russiæ, & Coronam Poloniæ, in quos jure divino & humano præfatarum Terrarum hæreditatem & omnimodam successionem comperimus devolutam, solennes nostros Nuncios, videlicet Magnificos, Nobiles & prudentes Dominos, Joannem de Bayzen, Augustinum de Schewe, milites: Gabrielem de Bayzen, Nicolaum de Wolkow Judicem Derschoviensem, Laurentium Czeitz Culmeñ, Rudgerum de Birken Thoruneñ, Laurentium Pilgrim Elbingeñ, Proconsules: Joannem Kal Brunsbergeñ, Georgium Schwach Konigsbergeñ, Nicolaum Rodman de Kniphoff, Guilhelmum Jordan militem, & Joannem Meydeburg Gedaneñ, Consules, cum plena facultate transmisimus, ac suæ Majestati, & in suum regalem thronum, solium, ditionem & potestatem Terras prædictas Prussiæ, Culmeñ, Pomeraniæ & Michalovieñ, & quascunq; alias annexas, in terra vel mari consistentes, personas nostras, castra, fortalitia, civitates, oppida, villas, res & fortunas nostras, quæ hactenus in nostra potestate sunt, & in futurum erunt, dedimus & subjecimus, & præsentibus voluntariè & spontaneè damus perpetuò & subijcimus: Ipsúmque D. Casimirum Regem Poloniæ pro unico justo & legitimo Domino & Hærede suscipimus, recipimus & acceptamus, ac nos & Terras prædictas in jus, sortem, proprietatem & titulum Coronæ Poloniæ reintegramus, reunimus, incorporamus & inviisceramus: omnium Privilegiorum, libertatum, prærogativarum Regni Poloniæ usum & participationem: Et signanter

commu-

communem cum aliis Regnicolis futurorum Regum Electionem & Coronationem habituri: ipsamque deditionem, subjectionem, susceptionem & obedientiam iterum atque iterum profitemur, & innovamus: subijcientes nos Terrasq; prædictas in perpetuam præfati D. Regis, & suorum Successorum, & Regni Poloniæ ditionem, gubernationem, protectionem, potestatem, fidem, imperium & regimen: Promittentes pro nobis, hæredibus & successoribus nostris, sub fide & honore, ac onere per nos præstiti juramenti, quòd præfato Illustrissimo Principi D. CASIMIRO Poloniæ Regi & ejus Successoribus Regibus Poloniæ, velut fideles & subjecti, quemadmodum cæteri ejusdem Regni incolæ, parebimus, auscultabimus & obediemus, fideliter & constanter, perpetuò & in ævum, Juribus nostris semper salvis: In ipsiusq; D. Regis & suorum Successorum Poloniæ Regum ditione, potestate, gubernatione, subjectione, imperio & regimine ab hac hora & in perpetuum perdurabimus & consistemus, nec ullo tempore, nos à Corona Poloniæ, cujus sumus corpus individuum, scindi, sequestrari, aut alienari permittemus, aut consentiemus. PRomittentes præfato Dño CASIMIRO Regi & suis Successoribus Regibus Poloniæ, in omnibus felicibus, adversis, & quibuscunque casibus, ope, præsidio, consilio & auxilio, fideliter, contra quoscunq; eorum hostes & adversarios, & quascunq; personas Ecclesiasticas vel Seculares, quacunq; præfulgeant dignitate, communitates, universitates, & signanter contra Magistrum & Ordinem quondam Prussiæ, Almaniæ & Livoniæ, fideliter, corpore, animo & rebus, & cum effectu assistere, & bonum, utile, commodum, hone-

stum,

ſtum, ejuſdem D. CASIMIRI Regis, & ſuorum Succeſſorum Regum Poloniæ, juxta vires & potentias noſtras extremas, efficere, dirigere & procurare: Nec unquam quocunq; colore, arte, neceſsitate, caſu, opportunitate vel ingenio, præfatum D. CASIMIRUM Regem & ſuos Succeſſores Reges & Coronam Poloniæ deſerere, aut in præjudicium, læſionem, aut offenſam præſentis ſubjectionis & deditionis noſtræ, cum Magiſtro & Ordine olim Pruſsiæ, & Magiſtris Almanię & Livoniæ aliquos tractatus, reconciliationes, inſcriptiones, amicitias, fœdera, colloquia vel ſermones, abſq; ejuſdem D. CASIMIRI Regis Poloniæ ſpeciali licentia vel conſenſu, inire per ſe vel quaſcunque ſubmiſſas perſonas, directè vel indirectè, palàm vel clandeſtinè, abſq; dolo & fraude, ſub fide & honore. Cui quidem Sereniſsimo Principi, Dño CASIMIRO Regi Poloniæ, quamprimùm feliciter Terras Pruſsiæ aut Pomeraniæ ingreſſus fuerit, ad ſuam requiſitionem, plenè præſtabimus, præſtareq; nos aſſtringimus, fidelitatis, ſubjectionis & obedientiæ, perpetuo corporali interpoſito juramento, omagium. Et quod jam in perſonis præfatorum Nunciorum noſtrorum pręſtitiſſe nos fatemur & recognoſcimus, & præſenti noſtra inſcriptione pro firmitate ampliori facimus & præſtamus. Actum & Datum in Thorun feria ſecunda proxima poſt Dominicam Ramis palmarum. Anno Domini Milleſimo, Quadringenteſimo, quinquageſimo quarto.

PRIVI-

PRIVILEGIUM D. CASIMIRI REGIS,

QUO NON TANTUM IPSE REX, SED *præcipui etiam ex Regni Senatoribus solenniter cavent, quòd juxta Prærogativam Ordinibus Terrarum Prussiæ antea concessam, Castra & Tenutæ Civitatum atq; locorum nullis extraneis sed veris Indigenis conferri debeant.*

KASIMIRUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ Prussiæq; Dominus & Hæres etc. Significamus tenore Præsentium, quibus expedit, universis, Quòd, dum ex pluribus evidentibus & legitimis respectibus, Terras Prussiæ, Pomeraniæ etc. communicato Principum, Prælatorum, Baronum cæterorumq; fidelium novissimè Cracoviæ nobiscum existentium Regni, Ducatuum & Dominiorum nostrorum consilio, voluntate & consensu, in regimen, tutelam, gubernationem, subjectionem & obedientiam accepimus & assumpsimus, hanc ipsis Prærogativam concessimus, Quòd Castra, Civitates & quæcunq; Fortalitia, in Terris prædictis existentia, alicui extraneo aut forensi conferre non debemus. AD præsens tamen certis respectibus moti, certa Castra, in præmemoratis Prussiæ Terris existentia, nonnullis personis contra hujusmodi Articulum superiùs expressum, durante præsenti gwerra, & interim, quoad Terras Prussiæ non pacificabimus, dedimus contulimusq; in regimen, tenutam & guberna-

tionem. Ideò præſentibus in verbo noſtro Regio ſpondemus & promittimus, quòd pace, Domino ſuffragante, habita, præſcripta Caſtra, taliter per nos in hactenus hujuſmodi perſonis in regimen & tenutam collata, juxta tenorem & continentiam Literarum noſtrarum Cracoviæ Terris Pruſsiæ conceſſarum, illis conferemus, quibus conferri debent, Et quòd etiam præſcriptis Literis in omnibus earum punctis, conditionibus, clauſulis & articulis per hoc non intendimus neq; volumus in aliquo derogare, Sed ipſas ſanas, ſalvas, firmas & illæſas per nos & Succeſſores noſtros perpetuis temporibus tenere & obſervare pollicemur per præſentes, harum, quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, teſtimonio Literarum. Et nos Joannes Wladiſlavień, Andreas Poſnanień Dei gratia Epiſcopi; Necnon Lucas de Gorka Poſnanień, Staniſlaus de Oſtrorok Calliſień, Petrus de Opporow Lancicień, Nicolaus de Koſczelecz Wladiſlavień Palatini; Petrus Skora de Gay Caliſsień, Joannes de Czarnkow Gneſnień, Hincza de Rogow Siradień Caſtellani & ViceTheſaurarius, Petrus de Sczekoczini ViceCancellarius Regni Poloniæ; Derſlaus de Rythwyan Roſperień, & Nicolaus de Labiſchin Wladiſlavień Caſtellani &c. præſcriptas Sereniſsimi Domini noſtri Regis promiſsionum Literas ratas & gratas habentes præſentibus promittimus, quòd ipſe Sereniſsimus Dominus noſter Rex omnia ſuperiùs expreſſa firmiter & inconcuſsè inviolabiliterq; tenebit & obſervabit, & pro majori firmitate ſigilla noſtra etiam præſentibus ſunt appenſa. Act. & Datum in Thorun feria ſecunda feſti Beati Joannis Baptiſtæ, Anno Domini Milleſimo, Quadringenteſimo, quinquageſimo quarto.

Ad relationem præfati Magnifici Petri de Sczekoczin R. P. ViceCancellarii.

PRIVILEGIUM D. CASIMIRI REGIS,

QUO OMNIA JURA PER TERRAS PRUSSIÆ *abrogantur, & Unum Jus Culmense in omnium reliquorum locum sufficitur, ut juxta ejus tenorem omnes Causæ & Controversiæ decidantur & determinentur.*

IN Nomine DOMINI, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Cum inter ea, quæ unitatem Dominii attestantur, Juris Uniformitas præcipuum habeatur indicium: Proinde nos CASIMIRUS Dei gratia Rex Poloniæ, necnon Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ Prussiæq; ac Culmensis, Elbingensis & Pomeraniæ Dominus & Hæres etc. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis præsentibus & futuris, harum noticiam habituris, Quòd, dum post bellorum discrimina Terras nostras Prussiæ ad unitatem Dominii nostri, à quo aliâs exciderant, favore divino recuperassemus, reperimus Magnificos, Strenuos, Generosos ac Nobiles Terrarum præfatarum Incolas multiplicibus ac diversis gaudere Juribus, quorum quædam & legitimas negligebant successiones, ac justicias hominum perturbabant & involvebant, Sæpiusq; quod norma debebat esse justiciæ, litigiorum & seditionum erat occasio. Cui malo occurrere volentes, pulsati etiam precibus Ma-

gnificorum & Nobilium Palatinorum, Castellanorum, Dignitariorum, totiusque Communitatis & Baroniæ Terrarum nostrarum Prussiæ, & signanter de districtibus Pomeraniæ, Mariemburgeñ & Stumeñ, aliâs Pomezaniensis, omnia Jura Prutenicalia, Maydemburgeñ, Pomeraniæ ac feodalia, in quibus aliâs tempore Magistri & Ordinis consistebant, & ipsis regulabantur, ab ipsis removentes, abrogantes, & perpetuò abolentes loco omnium Jurium prædictorum Unum Jus CULMENSE, quo districtus Culmensis gaudet & fruitur, ipsis & eorum posteris; juxta ejus veram naturam, substantiam, qualitatem & conditionem; de consensu omnium Prælatorum & Baronum nostrorum conferimus & largimur perpetuò & in ævum. Quo Jure judicari inter se debebunt & expediri, omnesq; causas & controversias eorum, juxta tenorem Juris Culmensis prædicti, secundum quod in suis capitulis, punctis & consuetudinibus scriptum & declaratum existit, decident & determinabunt. AB omnibus etiam oneribus ac daciis inconsuetis, quibuscunq; appellentur nominibus, quas Magistro & Ordini de Bonis eorum dare cogebantur, ipsos libertamus. Abrenunciantes insuper devolutionem Bonorum hæreditariorum, quæ nobis & dominio nostro jure feodi cedebant & debebantur, ac ab eadem recedentes, successionem posteris eorum in perpetuum donantes: Hoc duntaxat pro nobis & Successoribus nostris excipiendo & reservando, quòd quilibet Dignitarius & Terrigena Terrarum Prussiæ ad bellicam expeditionem, quotiescunq; necessitas exoptaverit illam per nos & sucessores nostros indici, in armis & equis decentibus, quilibet juxta continentiam Privilegii

sui

ſui & tenorem; aliâs qui careret Privilegio, ſecundum facultatem bonorum ſuorum ſervire erit & obligatus & obſtrictus, prout & alii Incolę Regni noſtri ad hocipſum obligantur ſervitium. Præterea volumus, ut omnes & ſinguli præfati ſubditi noſtri in recognitionem Dominii, prout etiam priùs ſolitum erat, pro quolibet feſto Sancti Martini denarium Culmeñ, vel loco ejus quinq; allenſes Prutenicales, cum uno talento cæræ albæ nobis & Succeſſoribus noſtris ac Officialibus ad exigendum per nos deputatis, dent, ſolvant & conſignent. In- ſuper volumus, quòd nullus Dignitariorum aut Terrigenarum in lacubus habeat, præter quod antiquitus habuit, tempore Magiſtri & Ordinis, neque etiam de illis lacubus ſe intromittat, quorum piſcatura ad Magiſtrum & Ordinem pertinebat, Eſto quòd Lacus prædicti hæreditates aliquorum contingant, vel eis contineantur. Harum, quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum, teſtimonio Literarum. Actum in Caſtro noſtro Mariemburgeñ feria ſexta proxima poſt feſtum Sancti Jacobi Apoſtoli, Anno Dñi Milleſimo Quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto, Præſentibus Reverendiſſimo ac Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Jacobo S. Gnezneñ Eccleſiæ ArchiEpiſcopo & Primate, Sbigneo Wladislavieñ & Regni Poloniæ ViceCancellario, Vincentio Culmeñ Epiſcopis: necnon Magnificis, ſtrenuis & generoſis Nicolao de Cuthno Lancicieñ, Andrea de Greczkow Inowladislavieñ, Stiborio de Bayſen Mariemburgeñ, Ocha de Machwitz Pomeranię, Ludovico de Mortang Culmeñ, Palatinis: Joanne de Rythwian Sandomirieñ, & Regni Poloniæ Marſcalco, Joanne à Mor de Tharnow Woyniceñ, Joanne de Op-

porow Bresten̄, Nicolao de Ibidem Brzeszynen̄, Matthia de Schlusow Cruschwitien̄, Nicolao Dambrowski Culmen̄, Nicolao Feltsdorff Pomeraniæ, Fabiano de Legensdorff Elbingen̄, Castellanis, & aliis quampluribus ad præmissa testibus fide dignis. Datum per manus Reverendi in Christo Patris Dn̄i Sbignei Episcopi Wladislavien̄ & ViceCancellarii, necnon Venerabilis Urielis de Gorka Gnesnen̄ & Posnanien̄ Ecclesiarum Præpositi, Cancellarii Regni Poloniæ, sincerè nobis dilectorum.

Sbigneus de Oleschnycza
E. etc. manu propria.

CONFIRMATIO D. CASIMIRI REGIS, PRIVILEGIORVM, LIBERTATUM, ET *eorum omnium, quæ diu & ab antiquo Ordines Terrarum Prussiæ habuerunt.*

KASIMIRVS DEI gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæq; Dominus & Heres etc. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis, Quòd, quemadmodum anteactis annis certa Privilegia & Libertates subditis nostris & Terrarū nostrarum Prussiæ Incolis, tam Spiritualibus quàm Secularibus dederamus & concesseramus, Quæ quidem Privilegia, & alia, diu & ab antiquo per eos tenta & habi-

habita, ipsis subditis nostris in omnibus punctis, conditionibus, Articulis & Clausulis tenere & observare, promittimus præsentibus & pollicemur. Harum, quibus Sigillum nostrum est subappensum, testimonio Literarum. Datum in Nova Civitate Corczin feria sexta proxima post festum Sancti Barnabæ Apostoli, Anno Dñi Millesimo, Quadringentesimo, septuagesimo septimo.

Relatio Venerabilis Stanislai de Curozwanki R. P. ViceCancellarii.

Stanislaus ViceCan. sst.

CONFIRMATIO D. JOANNIS-ALBERTI REGIS, OMNIUM JURIUM ET PRIvilegiorum Terrarum Prussiæ.

IN Nomine DOMINI. Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam humani generis actiones memoriæ perpetuæ indigentes, plerumq; ab hominum noticia dilabuntur, nisi scripturarum seu testium munimine fuerint roborata: Proinde Nos JOANNES-ALBERTUS Dei Gratia Rex Poloniæ, necnon Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ; Supremus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæque ac Culmeñ, Elbingeñ & Pomeraniæ Dominus & Hæres etc. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis præsentibus & futuris, harum noticiam habituris, Quomodo revolventes in animo, qua quan-

taq; puritatis affectione & integrę fidei constantia Prę-lati tam Spirituales quàm Seculares, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Communitatesque Civitatum & Oppidorum, cęteriq; Subditi & Incolę Terrarum Prussię, tam Spirituales quàm Seculares, personam nostram venerati sunt atq; dilexerunt, ut tandem decedente fœlicis memorię Sereniss. Principe Domino CASIMIRO, etc. Genitore & Prędecessore nostro charissimo, nos tanquam verum hęredem & legitimum successorem, ipsis in Regem & Dominum concordibus voluntatibus unà cum aliis Regni nostri Consiliariis, Dignitariis, Officialibus & cujuscunq; Status Conditionisq; Subditis & Incolis elegerunt & assumpserunt, Sacroq; Regni Diademate insigniverunt. Cum igitur, Altissimo dirigente, votis eorundem Incolarum Regni nostri in nostram Majestatem deliberatè concurrentibus, Paternum Sacri Regni Polonię nacti sumus solium, Dignum eapropter duximus in ipsos Subditos Incolasq; oculos pietatis nostrę aperire, & eis hanc, quam actu & opere, veluti Athletę fideles, in nos exhibuerunt, synceritatem & constantiam, gratitudine nostra, ut decet, compensare. Unde ex certa nostra scientia, pręhabitaque sufficienti deliberatione, animo benevolo & voluntate nostra ultronea ipsis Pręlatis, Comitibus, Baronibus, Dignitariis, Officialibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Civitatibus & earundem Communitatibus, cęterisq; Subditis & Incolis Terrarum Prussię, cujuscunq; Status conditionisque existant, quęq; ipsorum Jura & Privilegia, tam Ecclesiastica quàm Secularia, quęcunq; à divę memorię Regibus Polonię, & ab olim Genitore & prędecessoribus nostris, super quibuscunq;

cunq; Bonis & Libertatibus habere dignoſcuntur & habent, ſub quibuſcunq; Datis, in vita ipſorum emanatas & conceſſas, emanataq; & conceſſa Jura & Privilegia in ſe continentes, in omnibus earum Poſitionibus, Conditionibus, Articulis univerſis ratificamus, gratificamus, approbamus, & præſentium Literarum patrocinio confirmamus, Decernentes eaſdem eademque robur habere perpetuæ firmitatis: Promittentes inſuper in verbo noſtro Regio, & tenore præſentium ſpondentes, eadem ipſorum Jura, Libertates & Privilegia per omnia rata grata habere, & inconcuſsè, jugiter, inviolabiliter & perpetuò, Juſticia mediante, gratiosè conſervare. In cujus rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum in Thorun die Sabbato in Vigilia Sancti Andreæ Apoſtoli, Anno Dñi Milleſimo, Quadringenteſimo, nonageſimo quarto, Regni verò noſtri anno tertio. Præſentibus Revereñ in Chriſto Patribus Dominis Creſlao de Curozwanki electo confirmato Wladislavieñ & Regni noſtri Cancellario, Uriele Poſnanieñ & Luca Varmieñ Epiſcopis; necnon Magnificis, Generoſis & Nobilibus Ambroſio Pampowsky Siradienſe, Matthia de Sluzewo Breſteñ, Nicolao de Bayſen Mariemburgeñ, Carolo de Felden Culmeñ, Nicolao de Wolikow Pomeraniæ, Palatinis. Nicolao de Strzezow Wislicieñ, Joanne de Przithik Radomieñ, Petro Miskowsky Roſperieñ, Nicolao Gardzina de Ludbranz Spiczmurieñ Caſtellanis. Petro Kmitha de Wiſſnycze Regni noſtri, Raphaële de Leſchno Curiæ noſtræ Marſcalcis; cæteriſque Dignitariis, Conſiliariis & Curienſibus noſtris fide dignis Teſtibus. Datum per manus Venerabilis Gregorii de Ludbranz

F Scarb-

29/11.

Scarbmuriensis, & Sancti Floriani in Cleparz Ecclesiarum Præpositi, Regni nostri ViceCancellarii, syncerè nobis dilecti. G. ViceCancellarius sst. Relatio ejusdem Venerabilis Gregorii de Ludbranz R. P. ViceCancellarii.

PRIVILEGIUM CAPITULI VARMIENSIS SUPER ELECTIONE EPISCOPORUM *Varmień, & gratitudine personæ eligendæ, & quòd ex electis REX nominare non debeat nisi verum Terrarum Prussiæ Indigenam.*

IN Nomine DOMINI, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, necnon Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Cujaviæ, Russiæ, Prussiæ ac Culmeń, Elbingeń Pomeraniæq; etc. Dominus & Hæres, Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis & singulis, præsentibus & futuris, harum noticiam habituris, Quòd, cum defuncto bonæ memoriæ olim Reverendo in Christo Patre D. LUCA Epō Varmień, ejusdem Ecclesiæ Prælati & Canonici ad electionem novi Epī & Pastoris processissent, fuissetq; orta aliqualis controversia super eadem electione, quæ videbatur nobis facta non observato tenore cujusdam Articuli, inter olim Serenissimum Principem Dominum

KASI-

KASIMIRUM Regem Poloniæ Genitorem nostrum charissimum, & Reveren Patrem D. NICOLAUM Episcopum Varmien & ejus Capitulum per quandam inscriptionem facti, in quo cavetur, quòd iidem Prælati & Canonici Ecclesiæ Varmien, defuncto eorum Episcopo, personam gratam Regibus Poloniæ eligere teneantur, Cumq; ejusdem Articuli, de eligenda grata Regibus persona, interpretatio in dubium hincinde traheretur: Nos prospicere cupientes, ne qua posthac controversiæ occasio inter nos vel Successores nostros Reges & Dominum Episcopum, ac ejus Capitulum dictæ Ecclesiæ Varmien super electione Episcoporum, & gratitudine personæ eligendæ, exoriri posit, Ad tollendam omnem ejusdem Articuli in posterum ambiguitatem, matura deliberatione & consultatione cum Consiliariis nostris Spiritualibus & Secularibus habita: cum Reverendo Patre Dno FABIANO Episcopo Varmiense moderno, ac ejus Ecclesiæ Capitulo in hunc, qui sequitur, modum devenimus, Quòd, cum contigerit vacare Ecclesiam Varmien, Prælati & Canonici ejusdem Ecclesiæ tempestivè & ante Electionem novi Episcopi mittere tenebuntur de gremio sui Nuncios ad nos & Successores nostros legitimos Reges Poloniæ, si fuerimus aut iidem successores nostri fuerint in Polonia, non tamen in terris Russię, aut Magno Ducatu Lithvaniæ, usq; Vilnam & non ulteriùs, Et significare per eosdem nuncios suos obitum sui Episcopi, & diem Electioni novi Pastoris præfinitum. Et prætereà dicere tenebuntur nomina omnium Prælatorum & Canonicorum Ecclesiæ suæ, præsentium & absentium ab Ecclesia, ac declarare pro eorum judicio fideliter ac veraciter vitam, mores, dignitatem, ge-

nus & omnem conditionem status uniuscujusq;. Quòd si forsan pro eo tempore Nos aut nostri Successores non essemus seu non essent in Polonia, sed in Terris Russiæ aut ultrà essemus, seu Successores nostri essent in Magno Ducatu Lithvaniæ ultra Vilnam, Tunc iidem Prælati & Canonici, ne fortè Electio nimis tardetur, & Ecclesia præfata alicui periculo aut incommodo subjiciatur: Obligati erunt per suos Nuncios omnia superiùs descripta Reverendissimo Domino ArchiEpiscopo Gnesnen͂ pro tempore existenti, aut ejus Paternitate extra suam provinciam existente, VVladislavien͂ aut Plocen͂ Episcopo significare; Qui quidem Dominus ArchiEpiscopus, sive alter ex supradictis Episcopis, illo absente, sine omni mora per suum tabellarium sive nuncium de illis omnibus, quæ sic significabuntur, nos & successores nostros curabit reddere certiores. Ex quibus quidem Prælatis & Canonicis ejusdem Ecclesiæ nos quatuor pro arbitrio nostro nominabimus, non alios tamen, quàm qui sint veri Terrarum Prussiæ Indigenæ, ac per specialem nuncium nostrum seu literas clausas significabimus ipsi Capitulo, quos judicaverimus ad illius culmen dignitatis & locum in Consilio nostro magis idoneos & nobis gratos. Ipsi verò Prælati & Canonici prædicti unum ex illis quatuor, quem voluerint aut judicaverint meliorem & utiliorem, deligere in Episcopum tenebuntur & erunt asstricti. Et quia ex longa mora Electionis aliqua difficultas vel impedimentum evenire poterit, Itaq; post acceptum de morte Episcopi à Capitulo nuncium, supradictos quatuor Octo dierum ad summum spacio nominare debemus. Et hoc ampliùs adjiciendum, ipso Domino FABIANO Episcopo, &

ejus

ejus Ecclesiæ Varmieñ Capitulo assentientibus, voluimus, Quòd si quando nos vel successores nostri filium sive fratrem germanum inter quatuor supradictos nominare vellemus, qui priùs esset de gremio Capituli Ecclesiæ prædictæ, id in nostro & Successorum nostrorum Regum Poloniæ arbitrio & potestate erit, ac si iidem filius vel frater Terrarum Prussiæ Indigena esset. Cum autem dicti Prælati & Canonici, sic ut præfertur, unum ex eisdem quatuor nominatis elegerint, intimare debebunt nobis & successoribus nostris novum electum, & cum eo supplicare, ut illum nostris literis Sedi Apostolicæ & Sanctissimo Domino commendemus, ut Electionem de eo factam cum gratia confirmare dignetur. Qua quidem Confirmatione & provisione secuta, idem Electus, juxta tenorem & inscriptionem, cum superiùs nominato olim Domino NICOLAO Episcopo Varmiensi & ejus Capitulo factam, præstabit juramentum nobis & successoribus nostris, prout in eadem inscriptione latiùs continetur. Reliqua verò, quæ in eisdem Articulis cum supradicto Domino NICOLAO Episcopo Varmieñ habitis continentur, Salva & integra permanere debent in perpetuum & inviolabiliter observanda. Ea verò, quæ his Literis continentur, ipse Dominus FABIANUS Epũs VARMIEÑ prædictus, cum CApitulo Ecclesiæ firmiter, illęsè & inconcussè tenere, exequi & inviolabiliter perpetuò observare debebit, & ejus successores debebunt. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium pręmissorum pręsentes literas scribi fecimus, & Sigillo nostro communiri. Actum in Conventione Generali Piotrkovieñ Die Martis septima Mensis Decembris, aliâs in Vigilia Conceptionis bea-

tissimæ Virginis Mariæ, Anno Domini Millesimo, quinquentesimo, duodecimo, Regni verò nostri sexto. Præsentibus Reverendissimo & Reverendis in Christo Patribus Dominis Joanne ArchiEpiscopo Gnesneń & Primate, Joanne Cracovień, Joanne Posnanień, Erasmo Ploceń, Fabiano Varmień, Matthia Præmislień & Regni nostri Cancellario, Jacobo Camenecen Ecclesiarum Episcopis; necnon Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus Nicolao de Camienycz Cracoviense, & Campiductore Regni nostri generali, Nicolao de Ludbrancz Posnanień, & Capitaneo Lancicień, Joanne de Tarnow Sandomiriense, Jaroslao de Lasko Siradień, Joanne Jarandi de Brudzew Lancicień, Nicolao de Grethkow Brestense, Joanne Odrovvansch de Sprovva, Russiæ Terrarum Generali, Otha de Chodecz Podoliæ, Nicolao Firley de Dambrovvicza Lublineń, Georgio de Baysen Mariemburgense, Nicolao de Pilcza Belzense, Andrea de Radzieowicza Plocense, & Ravense Capitaneo, Prandota de Zelasna Ravense, Palatinis. Luca de Gorka Posnaniense & Capitaneo Majoris Poloniæ generali, Christophoro de Schidlowiecz Sandomiriense & Regni nostri ViceCancellario, necnon Siradiense, Sochaczoviense & Gostineń Capitaneo, Stanislao de Ostrorog Calissiense, Janussio Latalski Gnesnense, Joanne de Przeremb Siradień, Alberto de Gladczianow Lanciciense, Nicolao de Schiedlovvicz Radomień & Succamerario Cracovień, Regniq; nostri Incisore, Nicolao Jordan de Zacliczin Vislicień, Andrea de Oporovv Brestense, Jeronymo de Cobilany Rosperiense, Andrea de Tanczin Biecense, & Causarum Curiæ nostræ Referendario, Georgio Krupski de Orchovv Belczense, Stanislao de Pothulice Miedzirze-

rzecense, Jaroslao Sokolovvski de Wrancza Landense, Petro Gorski Naklense, Joanne de Bochothnicza Malegostense, Stanislao de Sprowa Zarnoviense, Martino Skethmitzki de Bogoria Zawichosteñ, Stanislao Kuropathva de Lazuchow Chelmeñ, Castellanis. Stanislao de Chodetz Marschalco & Capitaneo Leopolieñ, Andrea de Cosczieletz Thesaurario, Scepusieñq;, Oswiczimense; Sandecense, Junivvladislaviense, & Bidgostiense Capitaneo, necnon Zuppario & Magno Procuratore Generali Craçoviense, Regni nostri, Andrea de Klecz Custode, & Joanne Sculteti Sacræ Theologiæ Professore ac Archidiacono Varmieñ, Joanne Latalski Gnesnense, Cracoviense & Lancicien-se Præposito, Petro Thomiczki Decretorum Doctore, Archidiacono, Joanne Carnkowski Canonico Cracovieñ, Stanislao Goretzki Præposito Calisschieñ Ecclesiarum, Secretariis nostris; Stanislao Jaroczki Marschalko Curiæ nostræ, Raphaële de Leschno Capitaneo Szlochovieñ, Henrico Itfeld Proconsule Thoruneñ, Ambrosio Storm Nuncio & Notario Gedaneñ Civitatum nostrarum. Adamo de Drzevvicza Sandomirieñ, Stanislao Lassoczki Posnanieñ Terrarum Succamerariis, Nicolao Oczieski Capitaneo Costense & Magistro agasonum Curiæ nostræ, & aliis quampluribus Dignitariis, Officialibus & Curieñ nostris, circa præmissa testibus fide dignis, sincerè & fidelibus nostris dilectis. Datum per manus præfati Reverendi in Christo Patris Domini Matthiæ Episcopi Præmislieñ, & Regni nostri Cancellarii, sincerè nobis dilecti. Matthias Dominus Episcopus & Cancellarius sspt. Relatio ejusdem Reverendi in Christo Patris Domini Matthię Episcopi Premislieñ & Regni Poloniæ Cancellarii.

CAU-

CAUTIO D. SIGISMUNDI REGIS IN PERSONA JOANNIS BALINSKI,

quòd posthac nonnisi Terrarum Prussiæ Indigena, & Vernaculæ Linguæ peritus, in ipsarum Terrarum Consilium recipi & admitti debeat.

SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæq; etc. Dominus & hæres, Manifestum facimus tenore præsentium, universis & singulis, quibus expedit, Quòd, cum aliás Nos volentes generosum & fidelem nobis dilectum Joannem Balinski, ob meritorum suorum exigentiam, amplioribus honorum fastigiis evehere, ei Castellanatus Gedaneñ Dignitatem in Terris Prussiæ ea vice contulissemus, mandavimus eum in ipsarum Terrarum Consilio recipi & admitti. Verùm, cùm præmissa Privilegiis earundem Terrarum obsistere dicantur, ex eo quòd idem Joannes Indigena illarum Terrarum non existens, ipsarum etiam Linguæ imperitus, præsenti nostro Decreto declaramus, & in verbo nostro Regio affirmamus, intentionis nostræ non fuisse nec esse, per prædictam nostram collationem & mandatum memoratis Privilegiis aliquatenus derogare, aut quomodolibet ea tollere vel abrogare. Decernimus igitur, prędictam nostrã collationem & Mandatũ, quatenus dictis Privilegiis aliquomodo adversetur, Terris nostris Prussię in aliquo non prę-

dicare, aut ad ſimilia permittenda in conſequentiam ſeu exemplum in poſterum trahi non poſſe neq; debere, Dictosq; Terrarum Pruſsiæ Conſiliarios eundem Joannem in Conſilium recipieñ noſtroq; Mandato pareñ, ab hujuſmodi Privilegiis receſsiſſe cenſeri aut judicari à quoquam non debere neq; poſſe, nolentes eos aut Terras prædictas, ob noſtræ complacentiæ obſequia, hac duntaxat vice nobis impenſa, præjudicium aliquod aut jacturam reportare. In quorum omnium teſtimonium has noſtras Literas fieri juſsimus noſtro Sigillo communitas. Datum in Brzeſczie Kujavieñ feria quarta ipſo die Beati Andreæ Apoſtoli: Annorum Domini Milleſimo, Quingenteſimo, decimonono, Regni autem noſti tredec imo.

Chriſtophorus de S. Palatinus & C.
Cracovieñ ac R. P. Cancella: ſſt.

Ad Relationem Magnifici Chriſtophori de Schidlowicz Palatini & Generalis Cracovienſis ac Regni Poloniæ Cancellarii etc.

CONFIRMATIO D. SIGISMUNDI REGIS, OMNIUM PRIVILEGIORUM ET *Libertatum, quas D. ejus Genitor CASIMIRUS REX Terris Pruſsiæ concesſerat.*

IN Dei nomine, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium rerum, quæ ſempiternæ memoriæ

G commen-

commendari debent, nulla certior firmitudo inveniri potest, quàm ut literis posteritati mandentur. Cætera enim facta, quantumvis memorabilia, aliis modis æternitati dicata, aliquot quidem sæculis durare possunt, sed quæ literis memoriæ conservantur, nunquam intereunt, ipsaq; vetustate fiunt augustiora. Atq; ita Nos SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Culmen, Elbingen, Pomeraniæq; etc. Dominus & Hæres, Manifestum facimus his literis nostris universis & singulis tam præsentibus quàm futuris, Quòd accedentes ad conspectum nostrum Domini Prælati Terrarum nostrarum Prussiæ, Spirituales & Seculares, Barones & Nobiles, principalium Civitatum nostrarum, videlicet Thorunen, Elbingen & Gedanensis Proconsules & Consules, ac apud nos earundem Civitatum nominibus nuncii, syncerè & fideles nostri dilecti: Inter cætera nobis humiliter supplicarunt, ut eos circa jura, libertates, prerogativas, concessiones, donationes, & exemptiones, per clarissimæ memoriæ Dominum CASIMIRUM Regem Parentem nostrum desideratissimum concessa & concessas, conservare, manutenere, tueri & defendere, ac ea & illas confirmare, approbare, ratificare, laudare ac demum renovare dignaremur. Nos igitur SIGISMUNDUS Rex suprascriptus, qui naturæ benignitatisq; nostræ instituto ea, quæ ad ornamentum, dignitatem, amplitudinem atque conservationem Dominiorum & Subditorum, quibus divina dispensatione sumus præfecti, spectare nobis videntur, grati libentissimiq; concedimus, ac præsertim cum ipsi Domini Prælati & Barones, & tota fermè Nobilitas, & supradictarum Civitatum Cives,

& alii

& alii multi Incolæ & Subditi noſtri, quamvis ſemper anteà, ut ſub imperium & protectionem divi parentis noſtri CASIMIRI redierunt, nunc tamen maximè, cum hoc bellum, quod nuper cum Illuſtri Domino Alberto Marchione Brandeburgeñ cum Magiſtro Ordinis S. Mariæ in Pruſsia geſsimus, eorundem Subditorum noſtrorum propulſañ damna, cædes & injurias, conſtantiſsimi & integerrimi nobiſcum perferentes manſerunt. Auditis itaq; & benè intellectis hodiè ſupraſcriptis Privilegiis & Juribus ac Prærogatiuis, conceſsionibus aut donationibus, ad laudem & gloriam inprimis Dei Opt. Max. omniumque Sanctorum ejus, & ad univerſarum Terrarum noſtrarum Pruſsiæ incrementum, tranquillitatem, quietem, ſtabilitatem atq; conſervationem, ſupraſcripta Privilegia ac Jura, Prærogativas, conceſsiones, donationes & exemptiones, ac omnia & ſingula in ipſis contenta, cum omnibus & ſingulis eorum punctis, clauſulis & continentiis, prout jacent, ex certa noſtra ſcientia & voluntate, ex conſilioq; Conſiliariorum noſtrorum ad præſens in hoc noviſsimo Conventu nobiſcum exiſtentium, pro ſolita benignitate noſtra Regia, approbamus, ratificamus, renovamus & acceptamus, laudamus & confirmamus, ipſaq; & ipſas perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. Promittentes in verbo noſtro regio, ac ſub fide boni, legalis & ingenui Principis, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris, nos omnia ſupraſcripta in præinſertis Privilegiis expreſſa firmiter & inviolabiliter obſervare, tenore præſentium mediante. In cujus rei teſtimonium Sigillum noſtrum præſentibus appendi juſsimus, & ad meliorem cautelam nos manu noſtra propria ſubſcripſimus. Actum &

Datum in Civitate nostra Thorunensi, feria sexta proxima ante Dominicam Jubilate, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, vigesimo primo, Regni verò nostri Anno decimoquinto. Presentibus Reverendiss. & Reveren̄ in Christo Patribus Dominis Joanne de Lasko ArchiEpiscopo Gnesnen̄ & Primate, & Sedis Apostolicę Legato nato, Matthia de Drewicza Wladislavien̄ Episcopo, Raphaële de Leschno Ecclesię Pręmislien̄, & Laurentio Miedzilesky Ecclesię Cameniceñ, designatis & electis Episcopis. Necnon Magnificis Nicolao de Dambrovvicza Castellano Cracovien̄, & Regni nostri Campiductore supremo, Christoffero de Schidlovviecz Palatino & Capitaneo Cracoviensi ac Regni nostri Cancellario etc. Joanne de Lubraniecz Posnanien̄, Joanne de Calinovva Calisien̄, Stanislao de Koscielecz Bresceñ, & Capitaneo Marięburgeñ, Palatinis. Luca de Gorka Posnanien̄, & Majoris Polonię Capitaneo Generali. Nicolao de Schidlovvicz Sandomirien̄ & Regni nostri Thesaurario. Joanne Wiethvvinski & in Carnischin Plocensi, Stanislao de Sprovva Sarnovviensi Castellanis, Ac Venerabilibus Joanne Latalsky Gnesneñ, Cracovien̄ ac Lancicien̄ Ecclesiarum Pręposito. Andrea Sloriczki Pręposito S. Floriani in Kleparz extra muros Civitatis nostrę Cracovien̄, & Custode Sandomirieñ, Nicolao Oleschniczky Canonico Cracoviensi, Paulo Grassovvski Pręposito omnium Sanctorum in Cracovia, & aliis quampluribus Dignitariis, Officialibus & Curiensibus nostris ad pręmissa testibus fide dignis syncerè & fidelibus dilectis. Datum per manus pręfati Magnifici Christoffori de Schidlovvicz in Smielow & magna Opatow Palatini

&Ca-

& Capitanei Cracovieñ ac Regni Poloniȩ Cancellarii, tum Siradieñ, Sochaczovvieñ, Costineñ etc. Capitanei, syncerè nobis dilecti.

Sigismundus Rex sspt.

Christoff. d S. Pal & Capitaneus Cracovieñ ac R. P. Can. sspt.

D. SIGISMUNDI REGIS LITERÆ, QUIBUS ORDINIBUS TERRARUM PRUSSIÆ, QUI VIGORE *Privilegii ad Electionem Filij vocati non fuerunt, postea tamen Electionem ratam habuerunt, cavet, quòd ea præteritio illis fraudi esse non debeat, Et specialiter obligat Sigismundum Augustum Filium, ut annum decimum quintum egressus, pro more Antecessorum, juret se Privilegia & Indulta tam publicè quàm privatim conservaturum, Et quamdiu hocipsum Juramentum non præstiterit, Ordines etiam Terrarum & Civitatum ad servandum suum Juramentum Majestati ejus præstitum astrictos esse non debere, Sed ubi Majestas ejus satisfecerit, tum demum omnem fidelitatem & obedientiam præstare oportere.*

SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, totiusq; Prussiæ ac Maso-

 viæ

vitæ etc. Dominus & Hæres, Manifestum facimus universis, Quia licet Privilegia & Libertates Statibus & Ordinibus Terrarum Nostrarum Prussiæ, tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, à Majoribus nostris concessa & concessæ, ac per nos confirmata & confirmatæ, inter alia id potissimùm contineant, ut dicti Ordines & Status Prussiæ ad futurorum Regum Poloniæ, quotiescunq; super Electione & Coronatione illorum deliberationem fieri contingat, ad Electionem & Coronationem vocari & admitti debeant. Quia tamen in eligendo Sereniss. Principe Domino SIGISMUNDO Secundo, Rege Poloniæ & Magno Duce Lithvaniæ, Filio nostro charissimo hoc ipsum prætermissum est, non data quidem opera, sed quòd nobis viventibus & Regno nondum vacante, magisq; divina ordinatione, quàm humano consilio, Electio ipsa Majestatis suæ contigit: Considerantes tantam prędictorum Statuum & Ordinum Terrarum nostrarum Prussiæ, erga nos & Serenissimam familiam nostram, fidem, affectum & observantiam, ut hanc ipsam Electionem Serenissimi filii nostri, præter vocationem eorum factam, approbaverint, & similiter ipsum eligendo ratam atque gratam habuerint: Nolentesq;, ut per hujusmodi Electionem, ad quam vocati non erant, aliquid in posterum Privilegiis & Libertatibus dictorum Statuum & Ordinum earundem Terrarum nostrarum Prussiæ derogaretur: Decernimus, ut deinceps, quotiescunq; Regem decedere, & Regnum vacare aut Electionem quomodocunq; celebrari contigerit, Domini Consiliarii Ordinis utriusq; Regni Poloniæ, antequam ad Electionem procedant, priùs prædictos Status & Ordines Terrarum Prussiæ de hac ipsa novi Regis

Electio-

Electione certiores faciant, ac eosdem ipsos Status, secundum antiquam consuetudinem & contenta Privilegiorum eorum, ad eam vocent & admittant. Volentes prætereà, pro tanta eorum in nos & Filium nostrum charissimum integritate, vicissim eis providere, ut & ipsi in suis Juribus & Privilegiis ac Libertatibus Consvetudinibusq; approbatis absq; ullo conservarentur detrimento, pollicemur illis præsentibus literis nostris, Quòd quandocunq; ipse Serenissimus filius noster, post mortem nostram, ad ætatem legitimam, nempe ad annos quindecim completos, perveniens, possessionem Regni & Dominiorum nostrorum adire voluerit, tenebitur illis id totum præstare, quod Antecessores nostri Reges Poloniæ & nosipsi præstitimus ex debito, ad quod ejus Majestatem, ut Filium & Successorem nostrum, tenore præsentium obligamus, videlicet, quòd jurare debebit omnia Jura, Libertates & Privilegia, Literas Immunitatesve earundem Terrarum Prussiæ, tam Ecclesiasticas quàm Seculares, Ecclesiis, tum ipsis Terris, earundemq; Prælatis, Baronibus, Nobilibus, Civibus, Incolis & quibuslibet personis, cujuscunque status & conditionis existentibus, per Divos prædecessores nostros Principes tam Spirituales quàm Seculares Reges & Dominos Terrarum prædictarum justè & legitimè donatas & concessas, & per nosmetipsos confirmatas manutenere, servare, custodire & attendere, in omnibus conditionibus atq; punctis, Et omnia illicitè ab eisdem Terris alienata aut distracta, pro posse suo, ad proprietatem earundem Terrarum recuperare: Terminos etiam earum non minuere, sed pro virili defendere & dilatare. Et quamdiu hoc ipsum Juramen-

tum

tum Mtās sua non præstiterit, & huic debito suo Regio non satisfecerit, Ipsi universi Status & Ordines earundem Terrarum & Civitatum nostrarum Prussiæ ad servandum Juramentum suum, quod Majestati suæ præstiterunt, non erunt asstricti neq; obligati. Verum quandocunque post mortem nostram supradictis omnibus idem Serenissimus Filius noster, in ætate legitima existens, satisfecerit, & hujusmodi Juramentum debitum præstiterit, universi earundem Terrarum nostrarum Prussiæ Status & Ordines Subditi nostri, Illi ut vero & legitimo Domino & Regi suo coronato omnem fidelitatem & obedientiam obsequiaq;, secundum Juramentum à se illi factum, præstare & exhibere tenebuntur. In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in Conventu Generali Cracoviensi, feria sexta ante Dominicam Judica proxima, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, trigesimo, Regni verò nostri vigesimo quarto.

Christofferus de S. Castel. & Capit.
Cracovień ac R. P. Cancel ſſt.

LITERÆ D. SIGISMUNDI REGIS, QUIBUS POST PRÆSTITUM JUSJURANDUM *Filii, solenniter iterum cavet universis Subditis, ejus Majestati neminem parere debere, nec imperio obnoxios fore, nisi priùs omnia Jura, Privilegia & Libertates Diplomate suo confirmaverit, & juxta ejus tenorem in exècutionem posuerit.*

SIGIS-

SIGISMUNDUS ejus nominis Primus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Masoviæ etc. Dominus & Hæres, Significamus tenore præsentium universis & singulis cujuslibet ordinis, dignitatis & conditionis hominibus, Quum ante septem annos Consiliarii Regni nostri, singulari erga nos Domumq; nostram Regiam studio & propensione permoti, tum imminentibus etiam difficultatibus atq; motibus, quibus nunc universus ferè Orbis terrarum tumultuatur, obviam ituri, Serenissimum filium nostrum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem sibi & Regno Poloniæ, nobisq; Successorem voluntate nostra constituissent, Ac ne res ea posthac ullo pacto in dubium revocari posset, Jurejurando sigillatim dato fidem suam ipsius Majestati obstrinxissent, quoniam is tum per ætatem nondum commodè vicissim ipsis Jusjurandum dare poterat, recepimus nos & spopondimus, & Regio verbo nostro promisimus, ipsius Majestatem, cum annum quintumdecimum egressa fuisset, vicissim Subditis suis omnibus consentaneum Jusjurandum esse daturam, cujus formula continetur iis literis, quibus fidem tum nostram obstrinxeramus. Nunc itaq; cum tempus id venisset, liberavit ipsius Mtās fidem nostram pro se datam, taleq; Jusjurandum, quale modò descriptum est, conceptis verbis ad Sancta Dei Evangelia publicè in Ecclesia Cathedrali Cracovieñ quarta die Februarii præsentis anni dedit. At ne quid ea res discriminis maliq; afferret, ita tum quoq; in Electione illa cautum publicoque omnium consensu constitutum erat, ut, quoad nos viveremus, penes nos universa potestas & Regium imperium nihilominus maneret: Nunc etiam recepit idem Se-

renis. Filius noster, spopondit & regio suo verbo promisit, literarumq; monimentis ea de re conscriptis & signo suo consignatis cavit, viventibus nobis nihil se potestatis & jurisdictionis in Regno Poloniæ sibi esse vendicaturum, neq; vi quenquam invitum ad jussa sua faciendum adacturum, sed omnia, seq; ipsum denique semper in potestate nostra fore. Deinde quæcunq; jurasset publicè, omnia se sine ulla controversia servaturum, defensurum atq; executurum esse. Postremò, post obitum quoque nostrum, neminem prædictorum Subditorum suorum sibi parêre debere, nec fore obnoxios fidei imperioq; suo, nisi priùs ipsis universa Jura, Privilegia, Libertates, Literas & Immunitates, à supramemoratis Majoribus suis Divis Regibus Poloniæ, & à nobis etiam concessas ac donatas, quæq; in posterum, dum vivimus, à nobis concedentur donabunturq;, Diplomate suo Regio confirmaverit, & pro viribus suis juxta tenores earundem in executionem posuerit. Quæ omnia nos quoq; pro eodem Serenissimo filio nostro recipimus, spondemus & Regio verbo nostro promittimus. Id quod his literis signo nostro impresso consignatis testatum esse voluimus. Datum Cracoviæ sexta Februarii Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, trigesimo septimo, Regni verò nostri Anno trigesimo primo.

CON-

CONSTITUTIONES TERRARUM PRUSSIÆ, IN PUBLICIS COMITIIS THORUNII *conciliatæ, & D. SIGISMUNDI Regis authoritate pro commodo publico confirmatæ.*

SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Rußiæ totiusque Prußiæ, Masoviæ etc. Dominus & Hæres, Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis præsentibus & futuris harum noticiam habituris, Quia consulere volentes multiplicibus erroribus & abusibus, qui cum in divinis ac etiam humanis rebus inoleverant in Terris & Civitatibus nostris Prußiæ, ac bonæ Reformationi defectuum & dissidiorum, quæ in ipsis Terris oborta fuerant, utiliter intendentes, de consilio & consensu omnium Consiliariorum & Nunciorum Communitatis, tam Militaris quàm etiam Civilis Ordinis, infrascriptas Constitutiones edidimus, promulgavimus & confirmavimus.

INprimis, quisque Palatinus habeat apud se exemplum seu copiam Privilegii Terrarum Prußiæ, & illud unicuiq; petenti ostendet, & coram eo legi faciet, quod nos manutenere, & secundum ipsius tenorem tam Spiritualium quàm Secularium Dignitates, Officia & Capitaneatus solis & propriis Terrarum Prußiæ Indigenis conferemus.

Judicia Terreſtria in ſingulis Palatinatibus quotannis bis ſerventur, ita ut in Palatinatu Culmenſi Primum Judicium feria tertia poſt Dominicam Quaſi modò geniti, Secundum autem feria tertia poſt Lamperti celebretur. In aliis autem Palatinatibus juxta veterem conſvetudinem obſervetur. Ex quibus quidem Judiciis Terreſtribus Appellationes ordinariæ fiant ad Conventus Generales Terrarum Pruſsię; A Conventibus autem Generalibus ad Regium Tribunal noſtrum, donec alterutra partium tres conformes ſententias obtinuerit.

Ut autem frivolæ & temerariæ Appellationes nonnihil cohibeantur, quiſquis in Judicio Terreſtri ad Conventum generalem appellaverit, tres Marcas in Judicium reponat; Si verò à Conventu generali ad nos appellatum fuerit, ſex floreni per triginta groſſos deponantur. Et ſi Appellans coram Judice appellato ſuccubuerit, in uſum publicum Judicii, in quo erant repoſiti, cedant; alioquin parti reſtituantur.

Nec Palatini Cauſas ad Jus Terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium, judicent, Et provocantes ad Judicium Terreſtre remittant: Exceptis cauſis levioribus, quæ videlicet valorem decem marcarum non excedant. Hæ quidem ſine ſtrepitu judicii de ſimplici & plano ab eis componi poſſunt. In Cauſis autem ſanguinis & facto recenti depræhenſis, indilatam Juſtitiam miniſtrent, Nec partes contendentes ad componendum amicè inter ſe controverſiam cogant, nec ullas pœnas exigant, niſi per Judicium decretas, Quarum pœnarum tertia pars Judicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Palatino loci cedant.

Palatini & Capitanei citati tam in Judicio Terreſtri, quàm

quàm Conventuum Publicorum, respondere sint obligati: Exceptis Actionibus super Bonis nostris Regalibus emergentibus. Capitanei autem juxta continentiam Privilegii Terrarum Prussiæ sint Indigenæ possessionati, ratione quarum possessionum si Bona terrestria fuerint, Judicio Terrestri sint subjecti.

Ut autem temerariæ lites amputentur, Commissarios sive Judices delegatos non deputabimus in Causis ad Judicium Terrestre spectantibus, & minùs in eo jam pendentibus, nisi per Appellationem Ordinariam, de qua superiùs dictum est, à Sententia diffinitiva seu interlocutoria jam lata, ad Tribunal nostrum devolutæ fuerint; Exceptis Causis limitum Bonorum nostrorum Regalium, & divisione fratrum & proximorum.

Nec Judices delegatos seu Commissarios, à quibus semel appellatum est, in eadem Causa denuò deputabimus, aut Causam ad ipsos remittemus. Non enim verisimile aut honestum videtur, quòd Judex pristinam suam sententiam retractet, aut aliter postea judicet, quàm anteà judicaverat.

Conventus autem publici seu generales, juxta proximam Ordinationem nostram, in Prussia quotannis bis celebrentur, Verno videlicet tempore Mariemburgi ad diem Sancti Stanislai; Tempore autem Autumni in Graudentz ad diem Sancti Michaëlis. In nostro tamen arbitrio erit, cum res ita postulaverit, alium locum & tempus hujusmodi Conventibus præscribere. Peculiares autem conventus per nos instituendi locum & diem ex nostro arbitrio sortientur.

Ad prædictos Generales Conventus omnes Causę tam ex Civitatibus, quàm ex Judiciis Terrestribus per

Appellationem devolvantur, & etiam sine speciali commissione nostra judicentur. Deinde verò, & non anteà, ad supremum Tribunal nostrum remittantur, parte provocante, Cui ad prosequendam Appellationem à Judicibus legitimus terminus præfigatur, Quam Appellationem si intra unius anni spacium non prosequeretur, prior Sententia juxta Juris communis dispositionem, ut prædictum est, in rem transeat judicatam, & executioni demandetur.

Ante Conventum verò Publicum, per nos & successores nostros singulariter instituendum, in singulis Palatinatibus, Culmensi videlicet, Marienburgensi & Pomeraniæ, fiat Nobilitatis Conventio Particularis, Quam secundum morem antiquum Palatini, in singulis districtibus Palatinatus sui, ad aliquem locum convenientem literis suis convocent, ut Nuncii ad hujusmodi Conventum mittendi eligantur. Qui autem vocatus non comparuerit, pœnam duarum marcarum pendet, Cujus medietas Palatino ejus loci, altera verò ærario publico proveniat; exceptis dictarum Terrarum Prussiæ Consiliariis nostris, sive equestris, sive civilis sint Ordinis.

At cum frustrà Sententiæ ferantur, nisi legitimæ executioni demandentur, Volumus & irrefragabili Constitutione sancimus, ut deinceps unusquisque, cujusvis conditionis aut eminentiæ fuerit, rei judicatæ, sine omni contradictione, cum effectu pareat & obsequatur; Alioqui locorum Palatini, nullo alio mandato expectato, legitimam executionem faciant, adjuncto sibi, ubi Causæ conditio id postulaverit, Capitaneo & Nobilibus illius districtus, aut etiam, si necessitas exegerit, omnibus & singulis Vasallis nostris, seu Nobilibus illius Palati-

Palatinatus, quos ad aſsiſtendum illi ſub Jurisjurandi debito, & amiſsione feudorum obligatos eſſe decernimus. Si verò majori potentia ſit opus, negocium ad nos referri volumus, ut opportunis rationibus rebus provideamus.

Palatinos ſimiliter ad hujuſmodi executiones faciendas, Juſtitiamq; oppreſsis miniſtrandam, Jusjurandum nobis præſtitum adigat, quos etiam, ſi remiſsiores fuerint, quinquaginta florenorum Hungaricalium pœna plecti volumus, Cujus mulctæ medietas parti, cui Juſticia denegata eſt, altera verò medietas Ærario publico Terrarum Pruſsiæ cedat.

Ubi autem quis Executioni voluerit reſiſtere, aut jam factam violare convictus fuerit, pœna banni ſive proſcriptionis, ac Bonorum confiſcatione irremiſsibiliter puniatur; Ex quibus Bonis parti læſæ primùm fiat ſatis; quod reliquum fuerit, prædicto Fiſco applicetur.

Statuimus præterea, ut nullus Capitaneus, Nobilis, Civis aut quivis alius, cujuſcunque conditionis exiſtat, perſonis, caſtris, domibus aut poſſeſsionibus alicujus ullam violentiam inferre, incurſiones facere, in publicis ſtratis inſidias ponere, præſumat: Super his convictus, juxta antiquum Plebiſcitum Terræ Culmenſis, Capitali pœna puniatur:

Et cum aliquis Nobilis decreto Publici Conventus, Judicio Palatinorum aut Terreſtri capitur, quòd ſub certis pœnis in poteſtatem aut carcerem Civilem non tradatur, ſed in manus Palatinorum. Si quis autem in Civitate, ubi nulla Arx eſt, capitur, & autoritate Conventus, Palatini aut Judicii in carcerem Civilem conjicitur, in poteſtate eorundem, & non Civitatis permaneat;

neat; Fidejussoria autem cautione à carcere hujusmodi liberetur, nisi Causa fuerit Criminalis.

Et ut sub pœna viginti florenorum Hungaricalium, quorum medietas Palatino, altera parti læsæ cedat, absq; ulla remissione persolvenda, Nobiles & eorum subditi, authoritate seu potestate Civili, non capiantur, detineantur aut arestentur. Nec Nobiles autoritate propria capiant aut detineant Cives vel eorum subditos, sed unusquisq; coram Judice suo ordinario conveniatur, & Justiciam requirat, nisi in Casibus recentibus & Actionibus Criminalibus, prout pax perpetua disponit, statuens, quòd delinquens in loco delicti deprehensus, & contrahens de contractu recenti in loco contractus poterit conveniri.

Præterea, ne in fluminibus Terrarum nostrarum Prussiæ ab antiquo navigabilibus quibuscunq; obstacula fiant, ut tam piscibus quàm navibus & lignis liber transitus permittatur; Bonis ac Juribus nostris Regalibus & quorumcunq; Privilegiis antiquis, & præscripta consuetudine, salvis.

Nobilibus autem, qui habent Privilegium piscandi in lacubus nostris Regiis, aut testibus fide dignis probare possunt, se fuisse in possessione piscandi, aut quorum limites aut ager stagnis nostris Regiis adjacet, his quidem piscatio permitti debet, sed parvis retibus duntaxat, ad usum & mensam eorum propriam, non autem ad vendendum, Ea tamen conditione, ut retia castrensia in hyeme primos habeant tractus, & quòd tempore, quando pisces, qui Germanicè Bressem (Polonicè Kliescz) vocantur, semen aut fœtum emittunt, nulli liberum sit in lacubus nostris Regiis piscari, ne hujusmodi piscium

fœtura

fœtura in augmentando impediatur, Sed nolumus per hunc Articulum Tenutariis Bonorum nostrorum Regalium aliquod præjudicium generari, aut ipsis, seu quibuslibet aliis proprios lacus habentibus, vim aliquam inferri, quòminus juribus suis & antiquis Priuilegiis uti possent.

Et præterea, ut Ecclesiastici Bona terrestria Ecclesiis asscribenda & approprianda sive incorporanda, absq; speciali consensu nostro amodò non nisi à suis Vasallis emant, ne obsequia nobis ex ipsis debita intereant; Pro se verò privatim illa emere possunt, Quę si in vita sua non alienaverint, aut cuipiam non donaverint, ad eorum propinquos & consanguineos devolvantur.

Civibus Bona Terrestria, & Nobilibus Civilia Bona liberum sit deinceps emere, Ita tamen, quòd ad paria onera utrinq; ferenda sint obligati, Quòd scilicet Cives, ratione Bonorum Terrestrium, omnia Nobilitatis onera, & Nobiles, ratione Civilium Bonorum, omnia Civilia onera, æquis passibus ferant.

Nec amodò liceat rusticis feras in nemoribus venari, nec laqueos in sylvis & agris ponere, canes aut retia venatoria habere: Alioqui in potestate dominorum sit bombardas, canes, & retia hujusmodi aufferre, & pro qualitate excessus mandatum prævaricantes in decem marcis Domino fundi applicandis toties quoties punire. Exceptis fossis pro Luporum captura, quas, sine tamen cujusvis præjudicio, quilibet cum consensu dominorum suorum habere potest.

Simili modo nec Palatini, Capitanei aut Nobiles, alter in alterius fundo, absq; voluntate Domini fundi, venari, nec in sylvis feras domare aut cicurare debet,

quod Klupffen vocant, ſub amiſsione rerum, equorum & curruum.

Bombardis autem nemo omninò nec in propriis nec in alienis ſylvis, ſub pœna Centum florenorum Hungaricalium irremiſsibiliter ſolvendorum, amodò utatur; cujus mulctæ medietas nobis, altera Ærario publico Terrarum Pruſsiæ, proveniat.

Et item, ut Palatini & Capitanei, quiſq; in ſuo Palatinatu & Capitaneatu diligenter fines Terrarum obſervent, ne prædones & graſſatores ingrediendo & egrediendo impunè graſſentur.

Et præterea, ne ruſtici cum bombardis, cuſpidibus, lanceis, gladiis, aut ſimilibus armis, publicè aut privatim incedant, eaq; deferant, niſi ad venationem, aut publicam pacem tuendam, à Dominis & Poteſtatibus ſuis evocati fuerint: Sculteris etiam exceptis, quibus ob publicam functionem armatis eſſe liceat.

Ex quo etiam multorum querimoniis accepimus, quoſdam Officialium noſtrorum, præſertim Tucholienſes, prætextu Mandati prohibitorii de invectione Salis peregrini in Poloniam, innocentibus, antequam finibus Terræ appropinquent, Salem adimere, Quod quia iniquum eſt, ſub gravi indignatione noſtra prohibemus, ne de cætero cuiquam adimatur, niſi ultra fines tranſgreſſo.

Nobiles præterea diſtrictus Schlochovienſis, inſtar ruſticorum, ut ligna ad Arcem ducant, aut alia ſervitia ruſticalia faciant, cogi nolumus, Sed antiquam conſvetudinem ſervandum eſſe decernimus.

Cum etiam Mercatores, & præſertim peregrini ſive exotici homines, in Nobilitatis ac Civitatum injuriam, pelles, frumenta, humulum, ceram, linum, & alia

merci-

mercium genera, in villis ac pagis, clàm & publicè coëmere, & negociationes illicitas exercere ſoleant, authoritate noſtra Regia firmiter prohibemus, ne id de cætero fiat, Statuentes, ut deinceps Subditi Dominorum, merces & res ſuas vendibiles in Civitates juxta veterem conſvetudinem ducant, & in foro publico venales exhibeant; legitima tamen Dominorum ſuorum, cum pellibus ferarum & beſtiolarum ſylveſtrium, ratione habita; Alioqui Emptoribus equos & currus, Venditoribus autem res venditas à Præfectis noſtris adimi & confiſcari volumus.

Mandamus inſuper, & ita omninò habere volumus, ut Palatini debitores decimarum aratralium, & quorumvis Eccleſiaſticorum proventuum Cenſuras contumaciter ſuſtinentes ad hujuſmodi debitorum ſolutionem remediis opportunis compellant, ne Eccleſiaſtici proventibus ſuis fraudentur.

Ea itaq; omnia & ſingula ſuperiùs deſcripta, quæ vel veterum Privilegiorum rationem continent, firma & fixa, ut priùs, vel noviter ad publicum commodum inventa, rata & perpetua eſſe volumus. Harum ſerie literarum, quibus & manum & ſigillum noſtrum apponere curavimus. Datum Cracoviæ feria quinta poſt feſtum Nativitatis Beatiſsimæ Virginis Mariæ proxima, Anno ejuſdem partus Milleſimo, Quingenteſimo, trigeſimo octavo, Regni verò noſtri Anno trigeſimo ſecundo.

SIGISMUNDUS Rex ſſt.

PRIVILEGIUM D. SIGISMUNDI REGIS, DE INSTANTIIS (QVAS VOCANT) *in Judiciis Terrarum Prußiæ observandis.*

SIGISMUNDUS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Rusſiæ, Prusſiæ ac Maſoviæ etc. Dominus & Hæres, Univerſis & ſingulis, in quorum manus hæ noſtræ literæ pervenerint, planum teſtatumq; facimus, Quòd cùm & à Conſiliariis, & à reliquis Ordinibus Terrarum noſtrarum Prusſiæ, una omnium voce fuiſſet nobis ſupplicatum, ut tres tantùm, non quatuor, eſſe vellemus Judiciorum Inſtantias, ita ut à ſecunda inſtantia rectà ad Nos, non autem ad Conſiliarios Terrarum noſtrarum Prusſiæ, fieret Appellatio: Nos tantum eſſe ea in re omnium Ordinum conſenſum videntes, atq; illud unà conſiderantes, quod & Juris ordini magis congruit, & cùm ipſis litigantibus, tum Conſiliariis Terrarum noſtrarum Prusſiæ minùs eſt oneroſum futurum, quorum illi ſumptu inutili, hi verò ſupervacaneo labore & moleſtia liberabuntur, ſi tres tantùm Judiciorum Inſtantiæ obſerventur: Judicia Civitatum & Oppidorum noſtrorum Prusſiæ in hunc ordinem redigenda putavimus, ita ut præſentibus redigimus. Majoribus in Civitatibus Terrarum noſtrarum Prusſiæ apud Judicium Scabinorum primam eſſe volumus Inſtantiam, à quo ad Senatum, à Senatu rectà ad Tribunal noſtrum Regium Appellationem fieri. In Minoribus verò

verò Civitatibus prima ut ſit Inſtantia apud Judicium Civile, à quo, ſi litis æſtimatio non excedat precium aut valorem quinquaginta marcarum Prutenicalium levis monetæ, poſsit fieri Appellatio ad Capitaneos & Præfectos locorum, & ibi fiat ſecunda Inſtantia; à quibus, cui viſum erit, liceat appellare ad tribunal noſtrum Regium. Ubi verò valorem quinquaginta marcarum exceſſerit, fiat Appellatio à Judicio Civili ad Conſiliarios Terrarum noſtrarum Pruſsiæ, ut apud eos tunc ſecunda ſit Inſtantia, à quibus rectà ad Regium Tribunal noſtrum appelletur. Quod autem attinet ad Judicia Terreſtria, maneat & ſervetur per omnia, ut eſt in Conſtitutionibus expreſſum. Hunc Nos Appellationum ordinem inviolatè ab omnibus in Majoribus & Minoribus Civitatibus Terrarum noſtrarum Pruſsiæ volumus obſervari, & mandamus, tertiam Inſtantiam apud Nos & non alibi eſſe debere præſentibus decernentes. Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonio Literarum. Datum Cracoviæ feria quarta in vigilia S. Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo, quadrageſimo ſecundo; Regni verò noſtri Anno trigeſimo ſexto.

SIGISMUNDUS Rex ſſt.

LEGATIO D. SIGISMUNDI REGIS AD ORDINES TERRARUM PRUSSIÆ,

qua perſpicuum eſt, eoſdem Ordines, licet unum ſint cum Regno Corpus, diverſa tamen habere Jura, & ad auxilia contra quoſvis hoſtium impetus ferenda non eſſe aſſtrictos; Regiam quoq; Majeſtatem Juribus Terrarum Pruſsiæ nihil detractum cupere. Anno DOMINI M. D. XLII.

SAlute dicta & Gratia Regia in hanc ſententiam Orator noſter verba faciet. Deliberatum erat Sacræ Majeſtati Regię, quandoquidem non ſine gravi animi ſui moleſtia toties id fruſtrà egit, non ampliùs inſtare atque urgere, ut pro officio ſuo Do. Veſtræ Terrarum harum Pruſsiæ rationibus conſulerent, quas impediri per nonnullos intelligebat. Nam neq; perſonæ dignitatisq; ſuæ id eſſe putavit incaſſum ea tentari, quæ tot miſsis nunciis, tot tam accuratis hortationibus & modò non obteſtationibus obtineri hactenus non potuerunt. Cùm tamen non ſuæ privatæ utilitati, ſed Reipub. Terrarum iſtarum commodo, periculoſiſsimis temporibus his, pro boni Regis veriq; patriæ parentis officio, proſpectum voluerit, facilè conjicere poſsunt Do. Veſtræ, quandoquidem tot jam legationibus nihil aliud poſtulatum eſt per S. Majeſtatem Regiam à Do. Veſtris, quàm ut ſuam ipſo-

am ipſorum & chariſsimorum pignorum, conjugumque ſuarum ſalutis curam ſuſciperent, ut fortunas ſuas ſalvas vellent, ut tuendæ & defendendæ patriæ ſuæ rationem aliquam inirent, quo ferendum illi animo fuerit, nihil ſe tantopere inſtando atq; urgendo proficere potuiſſe; poterat certè offenſus animus eorũ curam abjicere, quos ipſos ſui curam priores abjeciſſe, ſuæq; poſtulationis & paternæ admonitionis tam exiguam habuiſſe rationem videbat. Sed quo eſt paterno erga ſuos animo, quaq; eſt ſenili prudentia, etiamſi erratum ab his graviter videbat, quos liberorum loco charos habet, non ideò tamen ſuum ab illis animum prorſus alienandum, neq; curam eorum poſthabendam exiſtimavit; Me ad Do. Veſtras miſit, ut, qui oculatus fui teſtis eorum, quæ proximo ſuperiore Autumno ad Budam geſta ſunt, qui modò non ipſe interfui miſerandæ cladi illi, quam à Turcis eo tempore Reſpub. Chriſtiana majorem accepit, quàm ut fando explicari queat, verbis Majeſtatis ejus Do. Veſtras admonerem, ut animo ſecum diligenter reputarent, quantum in periculum non modò Ungaria & Germania, verùm etiam inclytum Poloniæ Regnum & Terræ iſtæ Pruſsiæ univerſæ ex hac tanta Chriſtiani exercitus ſtrage ſint adductæ. Si fuit aliquando, nunc hora eſt maximè, nos de ſomno ſurgere: Appropinquavit enim ille, qui tanquam Leo circumiens quærit, quem devoret. Nullum ſibi quidem indictum à quoquam & denunciatum bellum habet S. Mtās Regia, quæ experientia magiſtra didicit, nihil eſſe pace utilius, cujus nomen dulce, res eſt ipſa cumprimis ſalutaris. Semper itaq; Mtās ejus à turbulentis conſiliis abhorruit, neq; irritandum atq; armis laceſſendum quenquam putavit, etiamſi

lacessita neq; animum neq; vires sibi deesse ostendit, Christo conatus ejus adjuvante, ad vim cujusvis propulsandam, Ne nunc quidem alio est animo, quinpotiùs in veteri more institutoq; suo perseverare statuit; sed ea videt esse tempora, quibus majora, quàm unquam anteà, Regno ditionibusq; Majestatis ejus impendent pericula. Quare provocare ipsa neminem decrevit, Sed providendum esse nihilominus dubiis temporibus his censet, si quæ nec opinato vis alicunde major existat, quemadmodum ea propelli queat. Intelligit S. Mtās Regia, quæ sua sit, quæ hostium potentia, suis ipsa viribus non esse fidendum prospicit, sed Christi solius gratię & misericordiæ, qui vult nihilominus, si adjuvari à se velimus, ut & ipsi manus admoveamus. In hoc itaq; spe omni & fiducia collocata, non in curribus, non in equis, sed in solo nomine Domini nostri JESU CHRISTI, persuadet sibi S. Mtās Regia, si suorum omnium vires conjunctas habeat, etiamsi nulla adsint externa auxilia, posse se tamen, Christo Duce, quamlibet magnam hostium vim propulsare; Sed si solius Regni copiis id fieri posse credat, metuit, ne tentare Dominum videatur. Quamobrem in hoc studium toto (quod ajunt) pectore incumbit, ut non modò Regni, verùm etiam omnium Terrarum ditionumq; suarum vires, contra vim aliquam majorem, conjunctas habere queat, A qua ratione cùm non abhorrere videatur Magnus Ducatus Lithvaniæ, qui tamen ad Regnum nequaquam pertinet, quantò magis æquum est, eandem ad rem suas Do. Vestras voluntates inclinare, quæ etiamsi Jura habeant diversa, idem tamen certè cum Regno Corpus sunt? Nihil est necesse repetere eadem, quæ anteà quoq; dicta sunt Do. Vestris,

& quæ

& quæ ipsæ pro sua prudentia facilè perspiciunt, quàm facile sit dispersos vincere, quàm difficile in unum omnes congregatos. Si, quod Deus omen avertat, aliquid de Regno actum esset, quæ spes reliqua Terris his esse posset? Hoc itaq; providendum est omni ratione, ut totum Regni Corpus, si quæ vis major sit, ei se opponat, adjunctis etiam eorum auxiliis, qui etsi ad Regni Corpus non spectant, eidem tamen Domino subsunt. Nihil est, quòd hîc Legum & patriarum Constitutionum fiat mentio, quæ cùm ad utilitatem Reipub. latæ sint, ad interitum ejus uti eis velle rationis non est. Non hoc postulat Sacra Mtãs Regia, ut ad quemvis hostium impetum suas Do. Vestræ cum Regno vires conjungant; nihil illa de Juribus Terræ hujus detractum cupit: Sed si usus veniat, quod tamen prohibere Divina misericordia dignetur, ut potentior aliquis hostis ingruat, Tum verò postulat Sacra Majestas Regia, ut tanquam ad commune incendium restinguendum, communibus omnium viribus succurratur, Ne si de Legum literis disputare, quàm armis libertatem nostram tueri maluerimus, non modò Jura nobis nostra eripiantur, sed nos etiam ipsi unà, & conjuges liberiq; nostri, partim vita fortunisq; omnibus evertamur, partim in duram servitutem captivi ducamur, Quæ omnia gratia sua & misericordia procul à nobis Deus avertere dignetur. Admoneat Do. Vestras infelicis Ungariæ casus, quæ, si conjunctis omnium viribus hostili potentiæ restitisset, nondum fortassis ad hanc calamitatem pervenisset, quam sine lachrymis nemo commemorare potest. Hoc unà secum reputent Do. vestræ, quæ fides Regi & Domino debeatur, quàm id indecorum, quàm parum honestum nobis

futurum esset, quàm à Nobilitate Virtuteq; nostra prorsus alienum, Regem & Dominum nostrum, de nobis benè merentem, de Regno, deq; fortunis suis omnibus dimicantem deserere, neq; ei periclitanti omni ope nostra adesse. Non est, quòd Do. Vestræ in id tempus consultationem hac de re rejiciant, quo armis potiùs, quàm consilio, opus futurum esset. Tempori providendum est, si & Regem nostrum & nosipsos salvos esse volumus. Nam & hæcipsa æstas, quæ instat, quid allatura sit, quis est, qui certò scire queat? Non modò Serenis. Ro. Regi, sed & fratri ejus Imperatoriæ Majestati, graviter his temporibus fortuna est adversata, quæ non minorem, quàm ipse Serenissimus Ro. Rex, cladem accepisse certò nunciatur, qua ex re dubium non est quin creverint animi communi Christiani nominis hosti. Omnia itaq; formidat S. Mtās Regia, ac tempori prospiciendum suis esse putat. Quapropter in hisipsis Comitiis constituant jam tandem Do. Vestræ, quibus copiis adesse Regno possint, si quis hostium fiat validior impetus. Ac, ne desint bellorum nervi, certam etiam pecuniam contribuendam decernant, qua conduci miles queat, si qua id necessitas postulet.

Hæc sunt, de quibus agere me cum Do. Vestris S. Mtās Regia misit, quæ cùm ejus generis sint, ut ad salutem earum tuendam, ad fortunas conservandas pertineant, etiam atq; etiam pro paterno animo suo Do. vestras hortatur S. Mtās Regia, ne usq; adeò Reipub. suæ commodorum, neve suæipsius & liberorum conjugumq; suarum salutis oblivisci velint, ut salubribus his monitis S. Majestatis R. obtemperandum non putent; Meminerint potiùs, quid Principi suo, quid Patriæ suæ debeant, atq; ad illius utilitatem consilia sua omnia dirigant.

Quoniam verò allatæ ſunt non pridem literæ ad S. Mtēm Regiam, à Sereniſsima Do. Maria Hungariæ Regina, quibus poſtulat, ut ratio inveniatur, qua per Sereniſsimum Dominum Daniæ Regem hominibus ejus ultro citroq; tutò navigare liceat, Quod niſi curatum ſit, ſibi neceſſe fore, ut aliorum Principum, ita noſtris quoq; Subditis navigatione interdicere. Harum literarum exemplum ad me miſſum Do. veſtris profero, ut poſteaquam legerint, quid ea de re conſilii capiendum ſit, S. Majeſtati Regiæ ſignificent; quò commodis harum Terrarum proſpiciatur, ut libera omnibus & ſecura ſit navigatio, etc.

Samuel Epiſcopus Plocen̄
& ViceCancell. ſſt.

AD D. SIGISMUNDUM REGEM ORDINUM TERRARUM PRUSSIÆ MISSA LEGATIO,

qua petierunt, ut Privilegiorum literas, progenitorum fide, virtute & ſanguine partas, & ab ipſis fide & conſcientia non pejore hactenus poſſeſſas, ratas inviolataſq; conſervaret; Terrarum tum temporis Præſide vigilantiſsimo Reverendiſsimo Domino Tidemanno Giſio Epiſcopo Varmien. Anno Domini M. D. XLVIII.

IN magna perturbatione Anno ſuperiore, Sereniſsime Rex, conſtituti S. Majeſtatis V. ſubditi Conſi-

liarii Terrarum Prussiæ, cum eorum Jura & Privilegia solito acriùs oppugnarentur, collato consilio cum cæteris illarum Terrarum Statibus, nos ex singulis quibusq; Ordinibus delectos ad Serenifs. Mtēm V. designaverant Oratores. Quoniam verò ejusmodi videbatur esse causa, quæ Majestatis Regiæ animum perplexiorem reddere posset, si sine mediatore commodo apud ipsam ageretur, censuerunt priùs Legationis nostræ rationes omnes S. Majestatis V. Filio, Regi & Domino nostro clementissimo, ad quem totius negocii pondus perventurum erat, exponendas esse.

Missi igitur in Lithvaniæ Ducatum, cuncta ad ejus Mtēm retulimus, quæ apud S. Mtēm V. agenda nobis essent, quorum omnium exempla atq; ipsam instructam Legationem cùm non ignoremus ad Majestatem V. transmissam fuisse, nolumus nunc iterata illorum recensione auribus Majestatis V. duplicato tædio esse molestiores. Ne tamen fides desit relatis, ipsum Legationis autographum V. Majestati, quandocunq; jusserit, exhibere parati sumus: Interim alterum ipsius exemplum, per opportunitatem coram Majestate V. recitandum, offerimus, humiliter eam precantes, dignetur hæc non certandi studio, sed supplici & syncera fide, nec citra necessitatem proposita, in benigniorem partem interpretari, ac pio, ut solet, affectu in animum admittere.

Quoniam verò nobis & fratribus nostris plus præsidii est in naturali illa clementia & æquitate Majestatis V. quàm in contentiosa verborum & argumentorum explicatione, ipsas Privilegiorum literas, quibus nitimur, publica fide exceptas, reponimus & prosternimus

ad pe-

ad pedes Majeſtatis V. cui poteſtas eſt vel conculcare illas, ſi id commeriti ſumus, vel rata inviolataq; conſervare ea, quæ ſolenni pactorum fœdere recepta ſanctè, ac non ſolùm clariſsimæ memoriæ CASIMIRI Regis parentis, ſed ipſius quoq; Majeſtatis V. & plurimorum procerum, hujus Regni Senatorum, quorum nepotes & cognati adhuc ſuperſunt, ſigillis & ſponſionibus ſtabilita eſſe, hæc, quæ hîc coram Majeſtate V. in proſpectu jacent, clariſsimè teſtantur. Quæ omnia progenitorum noſtrorum fide, virtute & ſanguine parta, cùm à nobis poſteris fide & conſcientia non pejore ſub Mtis veſtræ tutela hactenus poſsideantur, Nos nomine dictorum Statuum ac omnium Majeſtatis V. ſubditorum, Terras Pruſsiæ incolentium, tam Spiritualium quàm Secularium, tam adultorum quàm à maternis uberibus pendentium, quorum omnium una libertatis agitur cauſa, una concuſsionis manet aſperitas, ad pedes S. Majeſtatis V. humiliter provoluti, per adorandam gloriam divinæ Majeſtatis, ſub cujus conſpectu acta & geſta ſunt hæc omnia, per Domini noſtri Jeſu Chriſti precioſum pro nobis effuſum ſanguinem redemptionis, iſtorum noſtrorum fœderum conſcium, per venerandum nomen & honorem Divi CASIMIRI genitoris Majeſtatis V. qui omnium illorum fuit dux, præſes & author, per ipſius quoq; Majeſtatis V. regalem hunc thronum, & ſacrum Regni Diadema, ſub cujus protectione hactenus ſuſtentati utcunq; reſpiramus, per deniq; altiſsimam illam Majorum noſtrorum fidem, qua ſe & ſalutem ſuam, conjuges & liberos, fortunas & facultates ſuas omnes Divo parenti Majeſtatis V. & inclyto huic Regno ultrò crediderunt, Oramus & humiliter obſecramus Mtēm veſtram,

ejusq; pietatem ac Orbi celebrem fidem obtestamur, ne sinat hanc gloriosam senectutem dejici à conscia servatæ semper justiciæ erga omnes, ac à præconio illo Regalis constantiæ & moderationis, quo totius Orbis Monarchas hactenus antecellit, Nec permittat, nos toto spiritu & anima sibi subjectos deturbari à libertate illa, quam à Majestate V. & ejus Divo parente acceptam, hæreditariam in nos patres nostri transfuderunt, Qua præter commeritum privari, non potest nobis vitæ & facultatum destitutione esse minùs acerbum.

Commoniti autem usu & experientia invictæ clementiæ & æquitatis Majestatis Vestræ, firma sumus spe, Majorum nostrorum fidem & merita, ac in nos propagatam fidelitatem apud ipsam Majestatem vestram digna haberi æstimatione, ac propterea nos & dictos Status sub gratia & protectione ejus ab hac infestatione deinceps fore tutos, restauratis his, quæ hactenus ab integritate sunt convulsa, quod devotissimè iterum supplicamus. Provocabit hac benignitate Mtās V. animos subditorum ad flagrantiora fidei & devotionis obsequia, ac sibi Serenissimoq; Filio suo laudem hanc conservatæ Justiciæ apud posteros indicibilem & sempiternam constituet. Non dubitamus, Serenissime Rex, Sacra Mtās vestra dignabitur nostris his humilimis nec inhonestis, imò & necessariis supplicationibus gratiosam aurem præbere, nosq; clementer exauditos, ac sibi devotissimè commendatos, ad fratres nostros lætos nuncios remittere.

SUP-

SUPPLICATIO EORUNDEM LEGATORUM, OBLATA REGIÆ MAJESTATI Die XXIII. Januarii.

SErenissime Rex, dignabitur Mtās Vestra in memoriam revocare, nos nuper nomine omnium Statuum Terrarum Prussiæ ad pedes Majestatis Vestræ provolutos non aliud petiisse, quàm proprium Regiæ Celsitudinis officium, ut Jura & Privilegia nostra, quorum exempla ad pedes Majestatis V. collocavimus, nobis integra fide servarentur, Ea sanè Privilegia, quæ ob excellentissima Majorum nostrorum merita à Serenissimis Poloniæ Regibus concessa, nobis posteris hæreditaria successione sunt per manus tradita. Quæ quamvis in collatione Dignitatum, Officiorum & Præfecturarum nominumq; fuerint cum injuria nostrorum interrupta, tamen à Majestate Vestra Thorunii nuper fuerunt in plurimorum Regni Senatorum præsentia reintegrata & innovata, multis subsecutis promissis Regio Sigillo & manu firmatis, de non admittendo deinceps similium eruptionum eventu. Id verò quem in modum sit nobis conservatum (quod multo gemitu referimus) præsentium temporum casus ostendit, quo non solùm conatum & studia adversariorum in occupandis nostris Juribus acerrima, sed etiam ipsos jam occupatores nobis insultantes oculis cernimus. Ad quas reprimendas & tollendas injurias si non moverint animum Majestatis V. supplices preces nostræ, tam religiosæ obtestationes di-

vini nominis ac paſsionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, non habemus in mundo reliquum aliquid præſidii aut intercesſionis; his nobis adverſantibus, qui votorum noſtrorum adſtipulatores meritò eſſe deberent. Revertimur igitur ad unicum illud remedium ſupplicationis noſtræ, per ipſius Dñi noſtri Jeſu Chriſti ſacratiſsimam mortem, unicum hoc petentes, quod toties repetere coram Majeſtate Veſtra pudor nos cohibet, ac hoc ipſum etiam pro noſtrâ fidelium Conſiliariorum fide conſulentes, ut cuiq; jura ſua ſalva maneant. Quæ cùm ſit actionum noſtrarum ſumma, obſecramus, ne diutius nos Mtās veſtra in hac ambiguitate ſuſtineat, ſed petentibus nobis reſpondere dignetur, volet an non volet Privilegia noſtra integra nobis conſervare & manutenere, ſimulq; nobis integra reſtituere, quæ contra Privilegia noſtra ſunt alienata, ac ſcripto aliquo hanc ſuæ voluntatis declarationem nobis atteſtari, ut de actis noſtris & hujus Legationis noſtræ ſucceſſu fidem fratribus noſtris facere liceat, ac omnibus Majeſtatis Veſtræ ſubditis referre, quæ ipſis reſtet libertatis ſpes & conditio. Non enim, Sereniſsime Rex, propterea huc miſſi ſumus, ut de Statu & Libertatibus noſtris judicio contendamus cum quoquam; minimè verò, ut eorum ſubeamus cognitionem, quorum ſuperioritatem non agnoſcimus, ſed quorundam ex illis adverſitatem experimur. Negocium nobis cum nemine eſt, niſi cum S. Majeſtate V. quæ ut pacta & conventa ac toties promiſſa ſervet, divino & humano jure nobis eſt obligata. Nos partes noſtras exegimus humilitatis & ſupplicitatis debitæ, nec ſpem deponimus, quin S. Mtās V. juſticiæ rationibus devicta, ea, quæ à noſtris Privilegiis, maxi-

mè in Castrorum & Præfecturarum alienatione hactenus sunt avulsa, nobis hîc præsentibus restaurare dignabitur, ratione aliqua reperta, qua his Dominis, qui Inscriptiones novas utcunque super his obtinuerunt, pro præstitis servitiis compensatio aliqua citra nostram injuriam fieri possit: Interim etiam proviso, ut Generosus Dominus à Baysen Castellanus Elbingeñ ob insignia merita progenitorum suorum liberè fruatur Inscriptionibus, quas super Castro Meweñ à Mtē V. obtinet, ante quarum exitum deturbare illum Dominus Palatinus Ploceñ conatus est, de qua inconcessa licentia ex Terris Prussiæ plerique exacerbati ad nos scripserunt; nec parum nos quoq; afflixit, quòd hæc, nobis hîc apud Mtēm V. ad ejus vocationem præsentibus, præter spem & opinionem admittuntur. Dignetur autem Sacra Majestas V. his omnibus rebus Regia benignitate ita prospicere, ne cum mœrore & pudore ad fratres nostros reversi, majorem etiam ipsis mœrorem afferamus, Acceptura pro hoc Justiciæ merito, præter divinæ gratiæ pensationem, etiam hujus afflictæ nobisq; dolendæ valetudinis suæ optatam laxationem: A nobis verò consolatis subditis suis, quæ inde commoda sibi Serenissimoq; Filio suo proventura sint, pro sua incomparabili prudentia, ipsa æstimabit.

Ejusdem S. Mtīs V.

Subditi

Legati omnium Statuum Terrarum Prussiæ unà cum Equestris Ordinis & Civitatum Minorum Nunciis.

LITERÆ D. SIGISMUNDI AUGUSTI REGIS, QUIBUS SE DEBITUM JUSJURANDUM

præstitisse, & ita Serenissimi Parentis pro se datam fidem liberaße significat, & solenniter cavet, quòd post obitum Patris nemo Subditorum parere debeat, nisi priùs ipsis omnia Jura & Privilegia tam publica quàm privata, & quasvis Literas, Libertates, & Immunitates, à Majoribus suis donatas, & à Serenissimo Parente adhuc donandas & constituendas, literis suis confirmaverit, & juxta continentiam & tenores earundem in debita executione posuerit.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei gratia Rex Poloniu, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, etc. Dominus & Hæres, Significamus testatumq; facimus universis & singulis cujuslibet Ordinis, Dignitatis atq; conditionis hominibus, Quum Consiliarii Regni nostri Poloniæ, singulari quadam propensione erga Serenissimum Parentem nostrum Dominum Dn̄m SIGISMUNDUM ejus nominis Primum Regem Poloniæ, & erga nos prosapiamq; nostram universam adducti, Anno abhinc septimo nos Regem Poloniæ designarent, eidemq; Regno, obedientię & fidelitatis jurejurando nobis dato, nos inaugurarent, recepit eis pro nobis & spopondit, &

dit, & literarum monumentis consignatis cavit idem Serenissimus Parens noster, quo volente & adjuvante hæc fiebant, minimè teneri eos jurejurando suo, quòd nobis pręstitissent, nec imperio nostro parere debere, nisi nos ipsis vicissim juraremus, Nos omnia Jura, Privilegia, libertates, literas & immunitates justas & legitimas, ejusdem Regni nostri Ecclesiasticas & Seculares, quibusvis Ordinibus & hominibus, nemine excepto, à Majoribus nostris Regibus Poloniæ, præsertim autem à Divo Casimiro antiquo, Ludovico, Vladislao Proavo, Vladislao magno Patruo, Casimiro Avo, Joanne Alberto & Alexandro patruis, & Serenissimo Sigismundo Primo Patre nostro donatas, omninò ratas habituros esse, servaturos & defensuros, omniaq; iniquè ab eodem Regno abalienata atq; distracta pro viribus nostris recuperaturos, & ad unionem Regni aggregaturos, nec imminuturos fines ejusdem Regni Poloniæ, sed aucturos potiùs prolaturosq; quoad poterimus, atq; id jusjurandum ut tum denique daremus, cum adultiorem ætatem attigissemus, hoc est, cum quindecimum ætatis nostræ annum egressi essemus, Verùm ea lege tamen, ut nihilominus universa ejusdem Regni Poloniæ potestas, imperium & jurisdictio penes Serenissimum Parentem nostrum esset, quoad is viveret. Id verò tempus præscriptum quum advenisset, juravimus publicè in summo templo in Arce Cracoviensi, quarta die Februarii anni præsentis, verbis conceptis ad Sancta Dei Evangelia, in eam sententiam, cujus suprà meminimus, & Serenissimi Parentis nostri fidem pro nobis datam liberavimus. Cæterùm ut pactis illis & conditionibus, quibus ad nos Regnum delatum est, stemus, & ne idem illud Regnum no-

strum ullis turbis atque difficultatibus involveremus; memores primorum beneficiorum, officiiq; nostri, atq; benevolentiæ singularis erga nos omnium nostrorum Subditorum, recipimus, spondemus ac Regio nostro verbo pollicemur, Primùm, omnia nos, quæcunq; juravimus, omnibus Subditis nostris Incolis Regni Poloniæ, cujuscunq; Ordinis & conditionis fuerint, absque ulla controversia, servare, defendere, & exequi velle. Deinde, nihil nos imperii neq; Jurisdictionis in eodem Regno, vivente Serenissimo Patre nostro nobis esse usurpaturos, neq; coacturos quenquam invitum & recusantem voluntati jussisq; nostris parere, Sed in ejusdem Sereniss. Parentis nostri potestate, quoad victurus est, omnia nosq; ipsos etiam futuros esse. Postremò, post obitum etiam, qui utinam serò contingat, Sereniss. Patris nostri, neminem prædictorum Subditorum nostrorum nobis parere debere, nisi priùs ipsis universis omnia Jura & Privilegia, tam Regni nostri Poloniæ & ditionum ejus communia, quàm privatarum personarum aut locorum quorumcunq; privata, & quasvis Libertates, Literas & Immunitates, à supramemoratis Majoribus nostris donatas, quæq; deinceps adhuc à Serenissimo Patre nostro, quamdiu vivet, donabuntur & constituentur, literis nostris confirmaverimus, atq; juxta continentiam & tenores earundem in debita executione posuerimus. Quæ omnia libenter pro viribus nostris faciemus & exequemur. Quod ut certum firmumq; sit, signo nostro, quo nunc utimur, literas hasce consignavimus, & manu nostra subscripsimus. Datum Cracoviæ sexta Februarii, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Trigesimo septimo.

DECLA-

DECLARATIO JURAMENTI D. SIGISMUNDI AUGUSTI REGIS, REGNO

Poloniæ præſtiti; illud ad Terras quoq; Pruſsiæ pertinere, illasq; cum ſuis Subditis in illo eſſe comprehenſas.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei gratia REX Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſsiæ, totius Pruſsiæ, Maſoviæ &c. Dominus & Hæres, Significamus præſentibus literis, quorum intereſt, univerſis, Quoniam in dubium vertitur, an Jusjurandum noſtrum, quod Anno Milleſimo, Quingenteſimo, Trigeſimo ſeptimo ſolenniter præſtitimus, Status quoq; & Subditos Terrarum noſtrarum Pruſsiæ comprehendat, cum ad Status tantùm Regni Poloniæ videatur adſtrictum, de aliis Dominiis ipſi Regno incorporatis nulla mentione facta: Nos pro liberatione fidei Divi Parentis noſtri, & ſecuritate Terrarum noſtrarum Pruſsiæ, præſentibus declarañ & interpretañ hoc noſtrum Juramentum, bona fide dicimus & affirmamus, noſtram intentionem & mentem, tunc cum juravimus, fuiſſe, nec alio ſenſu à nobis intellectum eſſe, quàm ut ipſum Juramentum etiam ad Terras Pruſsiæ pertineret, ipſæq; Terræ cum ſuis Subditis in illo eſſent comprehenſæ, uti & compræhenſos volumus & interpretamur. Harum teſtimonio literarum, quibus Sigillum noſtrum eſt impreſſum. Datum Piotrkoviæ pridie Epiphaniæ Domini in Conven-

tione Regni Generali, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Quadragesimo nono, Regni nostri XIX.

Samuel Episcopus Cracovień & R. P. Cancell. sst.

Relatio Revereń in Christo Patris Domini Samuelis Episcopi Cracovień, & Regni Poloniæ Cancellarii &c.

FINIS.